

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ, ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΣΤΙΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Η Πορεία Μετασχηματισμού της Δομής και της Οργανωσιακής
Κουλτούρας των Ενόπλων Δυνάμεων Σκανδιναβικών Κρατών
από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο στον 21ο αιώνα
(Φινλανδία και Νορβηγία) – Μαθήματα και επισημάνσεις

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Σταμάτιος Φραγκούλης

Αθήνα, 2023

Τριμελής Επιτροπή

Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)

Κωνσταντίνος Υφαντής, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Κωνσταντίνος Κολιόπουλος, Καθηγητής Παντείου Πανεπιστημίου

Copyright © Σταμάτιος Φραγκούλης, 2023

All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περιεχόμενα

Περίληψη	4
Εισαγωγή	5
Κεφάλαιο πρώτο: Εννοιολογική ανάλυση	7
Ορισμοί	7
Ο ρόλος της οργανωσιακής κουλτούρας στις ΕΔ	8
Κεφάλαιο δεύτερο: Πολιτικό - ιστορικό πλαίσιο	9
Γενικά	9
Ιστορική αναδρομή των Σκανδιναβικών χωρών	9
Πολιτικό - ιστορικό πλαίσιο Φινλανδίας	11
Πολιτικό - ιστορικό πλαίσιο Νορβηγίας	13
Κεφάλαιο τρίτο: Μετασχηματισμός ΕΔ Φινλανδίας	15
Διαμόρφωση - επανακαθορισμός αμυντικής πολιτικής	15
Μετασχηματισμός του δόγματος και της δομής δυνάμεων	18
Η μετεξέλιξη της οργανωσιακής κουλτούρας	22
Κεφάλαιο τέταρτο: Μετασχηματισμός ΕΔ Νορβηγίας	26
Διαμόρφωση - Επανακαθορισμός Αμυντικής Πολιτικής	26
Μετασχηματισμός του δόγματος και της δομής δυνάμεων	28
Η μετεξέλιξη της οργανωσιακής κουλτούρας	33
Κεφάλαιο πέμπτο: Ο μετασχηματισμός των ΕΔ της Σουηδίας και της Δανίας	36
Στρατηγική και μετασχηματισμός των ΕΔ της Σουηδίας	36
Στρατηγική και μετασχηματισμός των ΕΔ της Δανίας	41
Κεφάλαιο έκτο: Συμπεράσματα - Προτάσεις	45
Συμπεράσματα	46
Προτάσεις (μαθήματα και επισημάνσεις)	48
Πηγές – Βιβλιογραφία	51
Παράρτημα	55

Περίληψη

Από το τέλος του Β'ΠΠ η Νορβηγία αναθεώρησε την πολιτική της ουδετερότητας και εντάχθηκε στο ΝΑΤΟ, ενώ η Φινλανδία, λόγω της εγγύτητας με την ΕΣΣΔ, παρέμεινε ουδέτερη υπό το καθεστώς της «φινλανδοποίησης». Η παραδοσιακή δομή των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ) και των δύο χωρών βασιζόταν στη μεγάλη εφεδρεία, προσανατολισμένη στα βόρεια σύνορα τους, πράγμα που φανερώνει τη διαρκή ανησυχία τους λόγω της Σοβιετικής και αργότερα Ρωσικής απειλής. Το αμυντικό δόγμα της Φινλανδίας βασιζόταν στην αρχή της περιφερειακής άμυνας και στη μεγάλη εκπαιδευμένη εφεδρεία της, πιστεύοντας ότι έπρεπε να αντιμετωπίσει μόνη της μια πιθανή επίθεση. Αντίθετα, το αντίστοιχο δόγμα της Νορβηγίας προέβλεπε άμυνα και επιβράδυνση του εχθρού από βόρεια, μέχρι να φτάσουν οι συμμαχικές ενισχύσεις.

Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο η απειλή της Ρωσίας υποχρέωσε τη Φινλανδία να διατηρεί το παρωχημένο δόγμα της περιφερειακής άμυνας, ενώ η ανάγκη για οικοδόμηση μιας δυτικής ταυτότητας την οδήγησε να συμμετέχει σε διεθνείς επιχειρήσεις χειρισμού κρίσεων. Αντίθετα η Νορβηγία ανέλαβε έναν πολύ ενεργό επιχειρησιακό ρόλο στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ και των διεθνών επιχειρήσεων. Και οι δύο χώρες σταδιακά εκσυγχρονίστηκαν και έχουν καταφέρει σήμερα να διαθέτουν ΕΔ οργανωμένες σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα, ικανές για διεξαγωγή κάθε είδους συμβατικών στρατιωτικών επιχειρήσεων, ενώ με την ενεργή συμμετοχή τους σε διεθνείς επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων αναβαθμίζουν τον ρόλο τους διεθνώς.

Οι μετεξελιγμένη αμυντική πολιτική της Φινλανδίας και της Νορβηγίας υποχρέωσε σε μετασχηματισμό τη δομή και την οργανωσιακή κουλτούρα των ΕΔ τους, ώστε να ανταποκρίνονται στη νέα τους αποστολή. Συγκεκριμένα, προχώρησαν σε μικρότερη και πιο ευέλικτη δομή δυνάμεων αυξημένης επιχειρησιακής ετοιμότητας και υιοθέτησαν νέες τακτικές και σύγχρονη τεχνολογία, με έμφαση στη διαλειτουργικότητα με τις συμμαχικές δυνάμεις. Τέλος, έφεραν αλλαγές στην εκπαίδευση και στη σύνθεση του προσωπικού των ΕΔ με την αύξηση των επαγγελματιών και τη στράτευση των γυναικών.

Εισαγωγή

Η μελέτη των Ενόπλων Δυνάμεων (ΕΔ) των Σκανδιναβικών χωρών παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον για την Ελλάδα, αφού πρόκειται για δύο κράτη με εθνικές επιδιώξεις, απειλές και προκλήσεις ανάλογες με αυτές της χώρας μας. Διαχρονικά, ο στρατηγικός ρόλος των ΕΔ είναι η υποστήριξη των εκάστοτε πολιτικών επιδιώξεων, όπως αυτές διαμορφώνονται από τους εσωτερικούς (κοινωνικούς, πολιτικούς, οικονομικούς) και ιδίως τους εξωτερικούς παράγοντες του διεθνούς περιβάλλοντος (απειλές, συμμαχίες, διεθνείς θεσμοί).

Στην εργασία μελετάται ο τρόπος με τον οποίο, οι προτεραιότητες ασφαλείας και οι διεθνείς επιδιώξεις της Φινλανδίας και της Νορβηγίας, επηρεάζουν την αμυντική τους πολιτική, με ιδιαίτερη έμφαση στον κομβικό ρόλο των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής (ΗΠΑ). Η αμυντική πολιτική ενός κράτους καθορίζει το δόγμα που πρέπει να ακολουθήσουν οι ΕΔ και αυτό με τη σειρά του αποτελεί τη βάση για μια σειρά από παραμέτρους που συνθέτουν την γενικότερη λειτουργία τους. Ο καθορισμός της στρατηγικής, η τακτική χρησιμοποίηση, η εκπαίδευση, η οργάνωση – δομή κάθε κλάδου και κάθε μονάδας ξεχωριστά, είναι μερικές από αυτές τις παραμέτρους. Η οργανωσιακή κουλτούρα του ανθρώπινου δυναμικού των ΕΔ είναι ο παράγοντας εκείνος που διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από αυτές τις παραμέτρους, αλλά και τις επηρεάζει ταυτόχρονα ως προς τον τρόπο εφαρμογής και λειτουργίας τους. Με βάση τα παραπάνω, είναι σκόπιμο η ανάλυση της εργασίας να ακολουθήσει αυτή τη λογική αλληλουχία.

Η αρχική προσέγγιση του θέματος γίνεται με την αποσαφήνιση βασικών εννοιών και τη σχέση μεταξύ τους, στο πρώτο κεφάλαιο. Στο δεύτερο κεφάλαιο, μετά από μια συνοπτική ιστορική αναδρομή για τις Σκανδιναβικές χώρες, παρουσιάζεται η πρόσφατη ιστορία των ΕΔ της Νορβηγίας και της Φινλανδίας, από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Β'ΠΠ) μέχρι σήμερα, προκειμένου να εντοπιστούν τα σημεία καμπής και οι συνθήκες που επέβαλαν τη συγκεκριμένη κάθε φορά αμυντική πολιτική. Στα επόμενα δύο κεφάλαια (τρίτο και τέταρτο), για κάθε μία από τις χώρες ενδιαφέροντος, αναλύονται διαδοχικά, οι συνθήκες διαμόρφωσης της αμυντικής πολιτικής κάθε χώρας, ο τρόπος μετασχηματισμού του δόγματος και της δομής των ΕΔ, με βάση την αμυντική πολιτική και τέλος, δίνεται έμφαση στον τρόπο που

κάποιοι παράγοντες επηρέασαν την οργανωσιακή τους κουλτούρα. Η ανάλυση γίνεται σε τρεις χρονικές περιόδους, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, μετά τον Ψυχρό Πόλεμο και αρχές του 21ου αιώνα. Προσδιορίζονται οι λόγοι που οδήγησαν τις ΕΔ της Νορβηγίας και της Φινλανδίας σε ανάγκη μετασχηματισμού, σε σχέση με τις απειλές που αντιμετώπιζαν και σύμφωνα με τη στρατηγική που ήταν υποχρεωμένες να ακολουθήσουν κάθε φορά. Προκειμένου να διαμορφωθεί μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για όλες τις Σκανδιναβικές χώρες, στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφεται συνοπτικά η πορεία μετασχηματισμού των ΕΔ της Δανίας και της Σουηδίας, με βάση την εθνική αμυντική στρατηγική των χωρών αυτών και τις συνθήκες που τη διαμόρφωσαν. Από την ανάλυση προκύπτουν ανάλογα συμπεράσματα, μέρος των οποίων θα οδηγήσουν στη διατύπωση προτάσεων (μαθήματα και επισημάνσεις) για τις Ελληνικές ΕΔ.

Σκοπός της διατριβής είναι η ανάλυση της πορείας του μετασχηματισμού της δομής και της οργανωσιακής κουλτούρας των Ενόπλων Δυνάμεων της Φινλανδίας και της Νορβηγίας, από τον Β΄ΠΠ μέχρι σήμερα, προκειμένου να προσδιοριστούν οι παράγοντες που τον επέβαλαν, οι συνθήκες και ο τρόπος που πραγματοποιήθηκε, καθώς και η εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων και προτάσεων για τις Ελληνικές ΕΔ.

Οι προϋποθέσεις που λαμβάνονται υπόψη κατά την ανάλυση του θέματος είναι οι παρακάτω:

α. Οι εξεταζόμενες χώρες θεωρούνται ορθολογικοί δρώντες στο διεθνές σύστημα, αναφορικά με τις πολιτικές τους επιλογές, με σκοπό την υπεράσπιση των εθνικών συμφερόντων τους.

β. Το διεθνές σύστημα είναι διπολικό κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου και μονοπολικό τη μεταψυχροπολεμική περίοδο μέχρι και σήμερα, με τις ΗΠΑ ως τη μοναδική παγκόσμια υπερδύναμη (η άνοδος της Κίνας και ο Ρωσικός αναθεωρητισμός των τελευταίων ετών δεν θα επηρεάσουν την εν λόγω ανάλυση).

γ. Οι εξωτερικές απειλές που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι δύο χώρες περιορίζονται στο φάσμα του συμβατικού πολέμου. Δεν λαμβάνονται υπόψη οι υβριδικές απειλές, ούτε ο πυρηνικός πόλεμος, καθώς μια τέτοια περίπτωση θεωρείται απίθανη.

δ. Δεν αναμένονται μεταβολές σε παράγοντες που επηρεάζουν γενικά τις αμυντικές ικανότητες της Φινλανδίας και της Νορβηγίας, όπως η οικονομική τους

κατάσταση, το τεχνολογικό τους επίπεδο, η εθνική και κοινωνική τους κουλτούρα, η δημογραφική τους κατάσταση, το πολιτικό τους σύστημα.

ε. Η Φινλανδία και η Νορβηγία ανήκουν στον δυτικό κόσμο και ως μέλη των διεθνών θεσμών είναι πιστές στις αξίες του δυτικού πολιτισμού.

Κεφάλαιο πρώτο: Εννοιολογική ανάλυση

Ορισμοί

α. Ο μετασχηματισμός των ΕΔ είναι ο τρόπος να αποκτήσουν νέες δυνατότητες και να αναπτύξουν νέες ικανότητες και χαρακτηριστικά, με σκοπό την αντιμετώπιση νέων απαιτήσεων και απειλών¹. Διαφέρει από άλλες μεταρρυθμίσεις ή αλλαγές, υπό την έννοια ότι αυτές εκφράζουν σταδιακές βελτιώσεις των υφιστάμενων ικανοτήτων, ενώ ο μετασχηματισμός απαιτεί τη δημιουργία ενός νέου πλαισίου δυνατοτήτων που δεν υπήρχε στο παρελθόν².

β. Η δομή των ΕΔ είναι ο τρόπος οργάνωσης τους, έτσι ώστε να είναι αποτελεσματικές στην εκπλήρωση της αποστολής τους. Η όρος «δομή» μπορεί να ταυτίζεται με την «οργάνωση» και να αποτυπώνεται στο οργανόγραμμα των διαφόρων επιπέδων διοίκησης. Ωστόσο, η διευρυμένη έννοια της δομής των ΕΔ περιλαμβάνει τη συγκρότησή τους, το ανθρώπινο δυναμικό τους, τα διάφορα μέσα (οπτικά συστήματα και μέσα υποστήριξης), αλλά και τις αποστολές που πρέπει να φέρουν σε πέρας σύμφωνα με την αμυντική σχεδίαση.

γ. Η οργανωσιακή κουλτούρα των οργανισμών, όπως οι ΕΔ, αποτελεί ίσως την πιο κρίσιμη διάσταση για την αποτελεσματικότητά τους και την μακροπρόθεσμη επιτυχία του έργου τους. Θα μπορούσε να οριστεί ως ένα σύστημα κοινών αξιών, πιστεύω, βασικών παραδοχών, άτυπων κανόνων, το οποίο ως κοινό νοητικό πλαίσιο αναφοράς συνδέει τους ανθρώπους προσδιορίζοντας τον τρόπο σκέψης και συμπεριφοράς τους³. Σύμφωνα με τον E. Schein, κουλτούρα είναι ένα

¹ Heier, T. (2005) Influence and Marginalisation - Norway's Adaptation to US Transformation Efforts in NATO, 1998–2004, University of Oslo, (σ. 37)

² Μπουραντάς, Δ. (2002) Μάνατζμεντ – Θεωρητικό Υπόβαθρο, Σύγχρονες Πρακτικές, Αθήνα: Μπένου, (σ. 577)

³ Μπουραντάς, Δ. (2002), (σ.544)

δομημένο σύνολο από βασικές παραδοχές, που έχουν ανακαλυφθεί ή αναπτυχθεί, από μια δεδομένη ομάδα καθώς αυτή μαθαίνει να αντιμετωπίζει προβλήματα εξωτερικής προσαρμογής ή εσωτερικής ολοκλήρωσης, οι οποίες έχουν αποδώσει ικανοποιητικά στο παρελθόν ώστε να θεωρούνται ότι ισχύουν γενικά και επομένως μπορούν να διδαχθούν σε νέα μέλη ως ο σωστός τρόπος αντίληψης, σκέψης, αίσθησης σχετικά με τα προβλήματα αυτά⁴. Επομένως, η κουλτούρα είναι ένα αποτέλεσμα μάθησης μέσα από ομαδική εμπειρία και έχει σημασία μόνο αναφορικά με τη συγκεκριμένη ομάδα.

Ο ρόλος της οργανωσιακής κουλτούρας στις ΕΔ

Στις ΕΔ η κουλτούρα δημιουργείται μέσω της αλληλεπίδρασης του οργανισμού και των ατόμων. Τα επιμέρους στοιχεία που τη συνθέτουν παγιώνονται στη συνείδηση του προσωπικού είτε μέσω επιβολής (οδηγίες, κανονισμοί, διαταγές) είτε μέσω πειθούς, ως βέλτιστες πρακτικές για τη διεκπεραίωση συγκεκριμένων εργασιών, αλλά και ως ενδεικνύομενος τρόπος συμπεριφοράς και λειτουργίας για μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Είναι πολύ σημαντική καθώς αποτελεί το στοιχείο εκείνο που διατηρεί τη συνοχή των μελών, τα κινητοποιεί για την επίτευξη κοινών στόχων, αυξάνει τη δέσμευση και την αφοσίωση τους και συμβάλλει την αντιμετώπιση πολύπλοκων καταστάσεων μέσω συγκεκριμένων διεργασιών. Ο κώδικας συμπεριφοράς, ο κώδικας στολής, οι κανόνες πειθαρχίας, είναι στοιχεία της κουλτούρας των ΕΔ που αφενός τις χαρακτηρίζουν και αφετέρου εξυπηρετούν την ομαλή λειτουργία τους.

Η οργανωσιακή κουλτούρα στις ΕΔ πρέπει να είναι ευθυγραμμισμένη με τη στρατηγική τους, την αποστολή των επιμέρους σχηματισμών - μονάδων, τα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος όπου δραστηριοποιούνται (σε εθνικό ή διεθνές επίπεδο), καθώς και με τη φύση και το μέγεθος των επιχειρήσεων που διεξάγουν. Όπως είναι λογικό, υπάρχουν διαφορές σε συγκεκριμένες κουλτούρες ανάμεσα σε διαφορετικούς κλάδους των ΕΔ, ακόμα και μεταξύ μονάδων του ίδιου κλάδου, καθώς έχουν διαφορετικές αποστολές και διαφορετικής φύσης δραστηριότητες. Μέσω της διακλαδικότητας επιδιώκεται και επιβάλλεται οι κουλτούρες αυτές να συνάδουν με τη γενική κουλτούρα των ΕΔ, ώστε να μπορούν να λειτουργούν

⁴ Μπουραντάς, Δ. (2002), (σ.543)

αποτελεσματικά μέσα σε ένα κοινό πλαίσιο προς την επίτευξη ενός κοινού σκοπού. Ανάλογα σε διασυμμαχικό επίπεδο, οι εθνικές κουλτούρες πρέπει να είναι συμβατές με την κοινή συμμαχική κουλτούρα.

Οι αλλαγές στην κουλτούρα των ΕΔ είναι μια αναγκαιότητα, αφού όπως αναφέρθηκε πρέπει να ευθυγραμμίζεται με τις βασικές παραμέτρους της γενικότερης λειτουργίας τους που δεν παραμένουν σταθερές. Επίσης, ανάλογα με τις εκάστοτε επιδιώξεις της πολιτικής ηγεσίας, στο πλαίσιο της εθνικής στρατηγικής και κατά συνέπεια της αμυντικής πολιτικής, η κουλτούρα των ΕΔ πρέπει να προσαρμόζεται ώστε να εξυπηρετεί αυτές τις επιδιώξεις. Επομένως, η ανάγκη ανάληψης από τις ΕΔ διαφορετικών αποστολών, σε διαφορετικό περιβάλλον, οδηγεί στην υιοθέτηση νέων δογμάτων που με τη σειρά τους επιβάλλουν δομικές αλλαγές στις ΕΔ και στην οργανωσιακή τους κουλτούρα.

Κεφάλαιο δεύτερο: Πολιτικό - ιστορικό πλαίσιο

Γενικά

Οι απειλές που διαχρονικά έπρεπε να αντιμετωπίσουν οι σκανδιναβικές χώρες συνδέονται άμεσα με τη γεωπολιτική σημασία της σκανδιναβικής χερσονήσου και τις στρατηγικές επιδιώξεις των μεγάλων δυνάμεων της κάθε εποχής. Από τον Μεσαίωνα μέχρι τις αρχές του 19ου αιώνα, οι χώρες αυτές είχαν μεγάλη στρατιωτική ισχύ και συμμετείχαν στους σημαντικότερους ευρωπαϊκούς πολέμους, στη συνέχεια όμως υιοθέτησαν ουδέτερη στάση καθ' όλη τη διάρκεια του 19ου και 20ου αιώνα.

Ιστορική αναδρομή των Σκανδιναβικών χωρών

Η Σουηδία, η Δανία και η Νορβηγία κατά το Μεσαίωνα συμμετείχαν σε διαρκείς διαμάχες μεταξύ τους, έως ότου ενώθηκαν σε ένα βασίλειο με την ένωση του Κάλμαρ, το 1397. Το 1523 η Σουηδία ανεξαρτητοποιήθηκε, έχοντας ενσωματωμένη την Φινλανδία στην επικράτειά της, ενώ η Νορβηγία με τη Δανία παρέμειναν ενωμένες. Η Σουηδία κατά τη βασιλεία του Γκουστάβ Βάσα (1523 – 1560 μ.Χ.) οργάνωσε ισχυρό στρατό και ναυτικό και μαζί με τη Δανία, από τον Μεσαίωνα έως τον 19ο αιώνα, αποτελούσαν τις μεγαλύτερες πολιτικές και στρατιωτικές δυνάμεις της Βόρειας Ευρώπης. Η Σουηδία έως το 1809

συμπεριλάμβανε το σημερινό κράτος της Φιλανδίας, καθώς και εκτάσεις του βορείου μέρους της Γερμανίας, ενώ η Δανία έως 1813 συμπεριλάμβανε τη Νορβηγία, την Ισλανδία και τη Γροιλανδία.

Τους επόμενους αιώνες, η Σουηδία υιοθέτησε μια επεκτατική πολιτική, η οποία προκάλεσε συνεχείς συγκρούσεις με τα υπόλοιπα κράτη της Βαλτικής Θάλασσας και τελικά οδήγησε στον Μεγάλο Βόρειο Πόλεμο (Great Northern War), που διήρκεσε από το 1700 έως το 1721 και στον οποίο ενεπλάκη όλη η Βορειοανατολική Ευρώπη. Ο πόλεμος ήταν ανάμεσα στη Σουηδία και μία συμμαχία με επικεφαλής τη Ρωσία που αποτελούνταν επιπλέον από τη Δανία-Νορβηγία, την Πολωνία-Λιθουανία, την Πρωσία και τη Σαξονία, στον οποίο η Σουηδία τελικά ηττήθηκε. Το υπόλοιπο του 18ου αιώνα, η Σουηδία προσπάθησε να ανακάμψει από την ήττα της και να ανακτήσει τη χαμένη της θέση ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις της Βόρειας Ευρώπης⁵.

Κατά την περίοδο των Ναπολεόντειων πολέμων (1803-1815), η Σουηδία τάχθηκε εναντίον του Μέγα Ναπολέοντα, σε αντίθεση με τη Δανία που συμάχησε μαζί του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, μετά την ήττα του, η Δανία να χάσει τη Νορβηγία, η οποία δόθηκε από τους νικητές στη Σουηδία. Οι Νορβηγοί επαναστάτησαν εναντίον αυτής της απόφασης ζητώντας την ανεξαρτησία τους αλλά τελικά υποτάχθηκαν από τον σουηδικό στρατό. Ωστόσο, παρόλο που η Σουηδία ανήκε στην πλευρά των νικητών, έχασε τη Φινλανδία την οποία απέσπασε η Ρωσία, καθώς και τα γερμανικά εδάφη της προς όφελος της Πρωσίας, περιοριζόμενη πλέον μόνο στη Σκανδιναβική Χερσόνησο.

Μετά το 1814, τόσο η Σουηδία με τα εδάφη της Νορβηγίας στην επικράτειά της, όσο και η Δανία, αναγκαστικά υιοθέτησαν το προφίλ της μικρής δύναμης και δεν επεδίωξαν να συμμετάσχουν σε πολεμικές συγκρούσεις και συμμαχίες παραμένοντας ουδέτερες. Η αποκλειστική αποστολή των ενόπλων δυνάμεων τους ήταν η επιβίωση και η διατήρηση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας τους, χωρίς καμία σκέψη επέκτασης στα γεωγραφικά όρια του παρελθόντος. Παρά τις προσπάθειες της Δανίας για διατήρηση της ουδετερότητάς της, δεν κατάφερε να

⁵ Aselius Gunnar (2013), Swedish Armed Forces. Διαθέσιμο στο: <https://www.oxfordbibliographies.com/view/document/>

αποφύγει την επίθεση της Πρωσίας και της Αυστρίας το 1864, ως μέρος των σχεδίων του Πρώσου Καγκελάριου Όττο Φον Μπίσμαρκ για την ενοποίηση της Γερμανίας.

Η Νορβηγία ανεξαρτητοποιήθηκε το 1905 από τη Σουηδία και η Φινλανδία το 1917 από τη Ρωσία. Κοινό χαρακτηριστικό της αμυντικής τους στρατηγικής ήταν η τήρηση μιας γενικά ουδέτερης και επιφυλακτικής στάσης κατά τις συγκρούσεις του 20ου αιώνα, καθώς έτσι πίστευαν ότι θα διαφυλάξουν την ειρήνη στην περιοχή τους. Επίσης και οι τέσσερις σκανδιναβικές χώρες αντιλαμβανόμενες τη δυτική - ευρωπαϊκή τους ταυτότητα, εντάχθηκαν νωρίς σε διεθνείς θεσμούς και ανέπτυξαν στενή στρατιωτική συνεργασία με τις ΗΠΑ από την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, ιδίως όταν αισθάνονταν έντονο τον κίνδυνο του ρωσικού (σοβιετικού) αναθεωρητισμού.

Οι ΗΠΑ μετά τον Β'ΠΠ ασκούν μεγάλη επιρροή στα δόγματα, στις τακτικές και στον γενικότερο τρόπο λειτουργίας των ΕΔ των ευρωπαϊκών χωρών. Καθώς στα τέλη της δεκαετίας του 1950 η Σοβιετική Ένωση (ΕΣΣΔ) εμφανίστηκε σταδιακά ως αξιόπιστη πυρηνική δύναμη, οι Αμερικανοί ώθησαν τις χώρες της Ευρώπης να αναδιοργανώσουν τις ΕΔ τους προς μια πιο ευέλικτη δομή, αυξημένης επιχειρησιακής ετοιμότητας. Αυτή η νέα δομή υιοθετήθηκε από το ΝΑΤΟ και τις χώρες μέλη το 1967, με την ενιαία κοινή αμυντική στρατηγική της συμμαχίας,⁶ γεγονός που φανερώνει ότι διαχρονικά οι ΗΠΑ δείχνουν τον δρόμο και η Ευρώπη ακολουθεί.

Πολιτικό - ιστορικό πλαίσιο Φινλανδίας

Ο Χειμερινός Πόλεμος (Νοέμβριος 1939 - Μάρτιος 1940) ξεκίνησε με την εισβολή της ΕΣΣΔ στο έδαφος της Φινλανδίας. Οι Φινλανδοί αν και πολεμούσαν μόνοι (χωρίς εξωτερική βοήθεια) με έναν κατά πολύ ισχυρότερο αντίπαλο, κατάφεραν να αποφύγουν την κατοχή, εγκαταλείποντας όμως εδάφη που έχασαν κατά τη διάρκεια του πολέμου στους Σοβιετικούς. Η Φινλανδία, με πληθυσμό τεσσάρων εκατομμυρίων, αντιστάθηκε σθεναρά και κατάφερε να ξεπεράσει την επίθεση της ΕΣΣΔ, η οποία είχε πληθυσμό 200 εκατομμυρίων. Στις μάχες του

⁶ Final Decision on MC 14/3 (1968) - Overall Strategic Concept for The Defense of the North Atlantic Treaty Organization Area, NATO, Διαθέσιμο στο: <https://www.nato.int/docu/stratdoc/eng/a680116a.pdf>

Χειμερινού Πολέμου έχασαν τη ζωή τους πάνω από 26.000 Φινλανδοί στρατιώτες και 100.000 στρατιώτες των Σοβιετικών.

Η Φινλανδία προσπαθώντας να επανακτήσει τα χαμένα της εδάφη, το καλοκαίρι του 1941 μαζί με τη Γερμανία επιτέθηκε στην ΕΣΣΔ, παίρνοντας πίσω τις περιοχές που χάθηκαν κατά τη διάρκεια του Χειμερινού Πολέμου. Το καλοκαίρι του 1944 η ΕΣΣΔ εξαπέλυσε μεγάλη επίθεση στη Φινλανδία υποχρεώνοντάς την σε υποχώρηση και σε υπογραφή συνθήκης ειρήνης χωρίς όμως να την καταλάβει. Στο πλαίσιο αυτής της συνθήκης, οι Φινλανδοί αναγκάστηκαν να εκδιώξουν τα γερμανικά στρατεύματα από τη Λαπωνία το 1944-1945 και να παραχωρήσουν στους Σοβιετικούς τις περιοχές που κατέλαβαν το 1940. Στις μάχες αυτές έχασαν τη ζωή τους πάνω από 60.000 Φινλανδοί στρατιώτες και 200.000 στρατιώτες των Σοβιετικών.⁷

Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο (Β'ΠΠ), η Φινλανδία διατήρησε την ανεξαρτησία της και δεν κατέληξε ως μέρος του Ανατολικού Μπλοκ. Η Φινλανδία ακολούθησε μια λεπτή ισορροπία μεταξύ Ανατολής και Δύσης μέχρι και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, υιοθετώντας μια πολιτική ειδικών σχέσεων με την ΕΣΣΔ, γνωστή ως «φινλανδοποίηση». Η φινλανδοποίηση σήμαινε σεβασμό των συμφερόντων του Κρεμλίνου στην εξωτερική πολιτική και την πολιτική ασφάλειας της Φινλανδίας, με αντάλλαγμα να μπορεί να διατηρεί τον πολιτικό πλουραλισμό και την οικονομία της ελεύθερης αγοράς. Επίσης συνεπαγόταν την έμμεση παρέμβαση της ΕΣΣΔ στα εσωτερικά θέματα της Φινλανδίας, παρέχοντας υποστήριξη σε συγκεκριμένους πολιτικούς ώστε να μπορεί να τους επηρεάζει ⁸.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η πολιτική ασφάλειας της Φινλανδίας επικεντρώθηκε στη διασφάλιση της διεθνώς αναγνωρισμένης ουδετερότητάς της, χρησιμοποιώντας κυρίως διπλωματικά μέτρα. Εκτός από την οικοδόμηση εμπιστοσύνης στις σχέσεις της με την ΕΣΣΔ, συμμετείχε ενεργά στις δράσεις των Ηνωμένων Εθνών, μέσω της συμμετοχής της σε ειρηνευτικές επιχειρήσεις.

⁷ Finland's Military History from the 12th to the 21st Centuries - Διαθέσιμο στο: https://puolustusvoimat.fi/documents/2035424/3383868/English_17.pdf/Od14ea93-1de7-4777-8479-04b84ddf458f

⁸ Lavery, J. (2003) All of the president's historians – The debate over Urho Kekkonen, 75(3), Helsinki: Scandinavian Studies, (σ. 378–381)

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, εκμεταλλευόμενη την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, η Φινλανδία επέσπευσε την ενσωμάτωσή της με τη Δύση, μέσω της συνεργασίας με το ΝΑΤΟ (στο πλαίσιο μιας εταιρικής σχέσης από το 1994), καθώς και μέσω της ένταξης στην ΕΕ από το 1995. Αυτό οδήγησε στην αντικατάσταση της έννοιας της ουδετερότητας με τη «μη ευθυγράμμιση», δηλαδή την παραμονή εκτός στρατιωτικών συμμαχιών και την ελεύθερη επιλογή διαμόρφωσης των πολιτικών της σε περίπτωση σύγκρουσης.

Πολιτικό - ιστορικό πλαίσιο Νορβηγίας

Η Νορβηγία κατά τον Β' ΠΠ διεκήρυξε την ουδετερότητά της, ωστόσο η γεωγραφική της θέση ήταν τόσο σημαντική (κοντά στη Βρετανία και με μεγάλη ακτογραμμή στον Βόρειο Ατλαντικό) ώστε δεν απέφυγε τη Γερμανική εισβολή τον Απρίλιο του 1940. Οι Νορβηγικές ΕΔ αναγκάστηκαν να παραδοθούν στις 10 Ιουνίου, αφού έχασαν την υποστήριξη των Βρετανών που είχαν στραφεί στην απειλούμενη Γαλλία. Κατά τη γερμανική κατοχή που ακολούθησε, εκτός από το ένοπλο αντιστασιακό κίνημα που δημιουργήθηκε στο εσωτερικό, μέρος των ΕΔ χρησιμοποιώντας ως βάση τη Βρετανία πολεμούσε στο πλευρό των συμμάχων, ενώ αντίθετα μεγάλος αριθμός εθελοντών προσφέρθηκε να υπηρετήσει τον Γερμανικό στρατό⁹.

Μετά τον Β'ΠΠ, λόγω της γεωπολιτικής της σημασίας, η Νορβηγία εκτέθηκε στον ανταγωνισμό των δύο υπερδυνάμεων, με συνέπεια να αναγκαστεί να αναθεωρήσει την παραδοσιακή πολιτική της ουδετερότητας,¹⁰ αφού δεν θα μπορούσε να παραμείνει ουδέτερη στον απόηχο ενός πιθανού πολέμου μεταξύ ΗΠΑ και ΕΣΣΔ. Έτσι η συμμαχία με το Ηνωμένο Βασίλειο και τις ΗΠΑ συνεχίστηκε και μετά τον πόλεμο, παρά το γεγονός ότι ακολούθησε το μοντέλο της σοσιαλιστικής οικονομίας. Ωστόσο, το εργατικό κόμμα της Νορβηγίας αποστασιοποιήθηκε από την ΕΣΣΔ (ιδιαίτερα μετά την εισβολή των Σοβιετικών στη Τσεχοσλοβακία το 1948) και ενίσχυσε τους δεσμούς του με τις ΗΠΑ στο πεδίο της εξωτερικής και αμυντικής πολιτικής.

⁹ Norwegian Volunteers in the Wehrmacht in WWII. Διαθέσιμο στο: <https://www.feldgrau.com/ww2-german-wehrmacht-norwegian-volunteers/>

¹⁰ Riste, O. (1979) London Regjeringa: Norge i Krigsalliansen 1940–1945 - vol. 2, Oslo: Universitetsforlaget, (σ. 310)

Η Νορβηγία έλαβε βοήθεια με το Σχέδιο Μάρσαλ και ήταν ιδρυτικό μέλος του NATO το 1949. Ο πόλεμος της Κορέας το 1950 ενήργησε καταλυτικά για τη δέσμευση των δυτικών δυνάμεων και μαζί της Νορβηγίας, στο πλαίσιο της συμμαχίας του NATO.¹¹ Μεταξύ 1950 και 1965, η Νορβηγία έγινε αποδέκτης στρατιωτικών προμηθειών αξίας περίπου 70 δισεκατομμυρίων κορόνων¹², ενώ οι ΗΠΑ χρηματοδότησαν το 40 % των συνολικών αμυντικών δαπανών της, καθώς απαιτούνταν ουσιαστικές βελτιώσεις στον αμυντικό τομέα για την εξισορρόπηση της ισχύος της ΕΣΣΔ.¹³

Μετά από μια περίοδο αποκλιμάκωσης, η δεκαετία μεταξύ 1975 και 1985 σηματοδότησε τον εντεινόμενο ανταγωνισμό μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων. Η απειλή από τη συσσώρευση σοβιετικών ναυτικών δυνάμεων στη θάλασσα του Μπάρεντς κινητοποίησε τη Νορβηγία σε μια προσπάθεια εξασφάλισης δεσμεύσεων από τις ΗΠΑ. Συγκεκριμένα, θεωρήθηκε μεγάλη πρόκληση και για τις δύο χώρες, η δημιουργία μιας ολοκληρωμένης σοβιετικής ναυτικής δύναμης «γαλάζιων υδάτων», καθώς η ΕΣΣΔ θα μπορούσε να απομονώσει τις ναυτικές δυνάμεις των ΗΠΑ και του NATO εντός των νορβηγικών ακτών. Από νορβηγικής πλευράς, αυτό θα μπορούσε να υπονομεύσει τη λήψη αξιόπιστης συμμαχικής βοήθειας σε περιόδους κρίσης. Έτσι, διατέθηκαν σημαντικές αμερικανικές δυνάμεις (περίπου 24.000 στρατιώτες και 200 έως 300 αεροσκάφη) στο Νορβηγικό θέατρο επιχειρήσεων, καθιστώντας την περιοχή βασικό στρατηγικό τομέα για το NATO και τις ΗΠΑ.¹⁴

Με την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η στρατηγική διάσταση της Νορβηγίας έχασε μεγάλο μέρος της σημασίας της για το NATO, καθώς μειώθηκε η ανησυχία των ΗΠΑ για την εν λόγω περιοχή. Παράλληλα, οι νέες επικείμενες απειλές, λόγω της αστάθειας στο εσωτερικό των πρόσφατα ανεξάρτητων κρατών της Ευρώπης και το νέο περιβάλλον ασφαλείας που διαμορφώθηκε μετά την 11η Σεπτεμβρίου 2001, όρισαν τις νέες προτεραιότητες των ΗΠΑ. Η νέα στρατηγική αντίληψη του NATO και η ανάγκη για δυνάμεις που θα μπορούσαν να δραστηριοποιηθούν εκτός και εντός των εθνικών εδαφών των κρατών

¹¹ Tamnes, R. (1985) Norway's Struggle for the Northern Flank 1950–1952 στο Olav Riste: Western Security. The Formative Years, Oslo: Universitetsforlaget, (σ. 215–243)

¹² Johnson, A. Hove, K. & Lillekvlland, T. (2015) Country survey: Military expenditure and defence policy in Norway 1970-2013, Kjeller: Norwegian Defence Research Establishment, (σ. 4)

¹³ Heier, T. (2005), (σ.18)

¹⁴ Heier, T. (2005), (σ.19-22)

μελών, καθόρισε την ανάγκη προσαρμογής της Νορβηγίας στις νέες απαιτήσεις, προβαίνοντας στον μετασχηματισμό των ΕΔ της υπό την ηγεσία των ΗΠΑ.

Κεφάλαιο τρίτο: Μετασχηματισμός ΕΔ Φινλανδίας

Διαμόρφωση - επανακαθορισμός αμυντικής πολιτικής

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η ιστορική εμπειρία της Φινλανδίας, αναφορικά με τον ρόλο των ΕΔ της, βασίζεται στη θέση της ως μικρό κράτος εντός της σφαίρας επιρροής της ΕΣΣΔ. Ο αγώνας για ανεξαρτησία, οι πόλεμοι κατά της ΕΣΣΔ, η ψυχροπολεμική σοβιετική πολιτική πίεση και τα χρόνια της «φινλανδοποίησης», παρείχαν στη Φινλανδία μια πλούσια ιστορική εμπειρία υποταγής σε μια μεγάλη στρατιωτική δύναμη. Η Φινλανδική αμυντική πολιτική προσέγγιση ενσωματώνει, παράλληλα με τη γενική δυτική αντίληψη περί της χρήσης ένοπλης βίας, ένα συγκεκριμένο «αφήγημα επιβίωσης» που έχει μετατραπεί σε ένα δόγμα αμυντικής πολιτικής «ουδετερότητας» και την πίστη στην ικανότητα της χώρας να ενεργεί ανεξάρτητα και αξιόπιστα για την υπεράσπιση του εδάφους της.¹⁵

Η προοπτική ότι μια πιθανή κρίση μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων, κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, θα μπορούσε να οδηγήσει τις στρατιωτικές επιχειρήσεις στο Φινλανδικό έδαφος, υπαγόρευε την ανάγκη να διατηρούνται αξιόπιστες δυνάμεις άμυνας κατά επιθέσεων από οποιαδήποτε κατεύθυνση. Επομένως, εκτός από την πιθανότητα μιας μεγάλης κλίμακας επίθεσης από την ΕΣΣΔ, η Φινλανδία έπρεπε να είναι σε θέση να υπερασπιστεί το έδαφός της έναντι μιας εισβολής του ΝΑΤΟ. Ωστόσο, παρά τη συμφωνία φιλίας - συνεργασίας με την ΕΣΣΔ, η κύρια απειλή κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου ήταν μια μαζική σοβιετική επίθεση, καθώς η Φινλανδία αντιμετώπιζε πολιτικές και στρατιωτικές πιέσεις από την ΕΣΣΔ, ιδίως με τη μορφή συνεχούς αμφισβήτησης της πολιτικής της ουδετερότητας.¹⁶ Τα γεγονότα του 1968 στην Τσεχοσλοβακία, προσανατόλισαν το Φινλανδικό αμυντικό δόγμα να δώσει έμφαση στην αντιμετώπιση μιας ενδεχόμενης αιφνιδιαστικής επίθεσης από τους Σοβιετικούς, καθώς εκτιμούσαν ότι είχαν την

¹⁵ Raitasalo, J. (2010) *Reconstructing Finnish Defence in the Post-Cold War Era*, Helsinki: National Defence University, (σ. 16)

¹⁶ Raitasalo, J. (2010), (σ. 46)

ικανότητα και τις δυνάμεις να καταλάβουν τη Φινλανδική πρωτεύουσα (Ελσίνκι) με ταχεία αιφνιδιαστική ενέργεια.¹⁷

Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Η κατάρρευση της ΕΣΣΔ για τη Φινλανδία σήμαινε αναπροσανατολισμό προς τη Δύση και το τέλος της υποταγής της στη Μόσχα, παρά το γεγονός ότι η φινλανδοποίηση είχε στιγματίσει τη γενικότερη πολιτική της κουλτούρα. Έτσι η Φινλανδία προσχώρησε στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) το 1995, παράλληλα με τη συνεργασία της με το ΝΑΤΟ, ακολουθώντας την ευρωπαϊκή αντίληψη περί ασφάλειας και άμυνας, λόγω των νέων προκλήσεων και μορφών πολέμου.

Η κυβερνητική έκθεση του 1995 προς το κοινοβούλιο με τίτλο «Ασφάλεια σε έναν μεταβαλλόμενο κόσμο – κατευθυντήριες γραμμές για την πολιτική ασφαλείας της Φινλανδίας», σημειώνει ότι: *«ενώ η απειλή ενός μεγάλου πολέμου έχει εξασθενήσει, μικρές ένοπλες συγκρούσεις είναι καθημερινά περιστατικά στη διεθνή σκηνή»*.¹⁸ Η απόφαση για ένταξη στο πρόγραμμα σύμπραξης του ΝΑΤΟ για την ειρήνη (Partnership for Peace/ PfP), εξετάστηκε στην κυβερνητική έκθεση του 1995 προς το κοινοβούλιο, καθώς θεωρήθηκε ως ευκαιρία για τη Φινλανδία να συμμετάσχει σε επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων και να αναπτύξει τις στρατιωτικές της ικανότητες, οι οποίες θα συνέβαλαν σημαντικά στην αξιοπιστία της εθνικής άμυνας της χώρας. Σε σχετική έκθεση της Φινλανδικής κυβέρνησης το 1997, αναφέρονται οι «νέες απειλές» που έχουν εμφανιστεί, όπως ο κίνδυνος εκδήλωσης μιας κρίσης από τη *«στρατιωτική παρέμβαση στις ζωτικές λειτουργίες των κοινωνιών»*.¹⁹ Επομένως, η ανάγκη απόκτησης ικανοτήτων διαχείρισης κρίσεων συνδέθηκε τόσο με αυτές τις απειλές όσο και με τις εξελίξεις στη στρατιωτική τεχνολογία.

Στο πλαίσιο της ένταξής της στην ΕΕ, η Φινλανδία τάχθηκε υπέρ της συμμετοχής της σε διεθνείς επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων, δεσμεύοντας περίπου

¹⁷ Klenberg, J. (2007), Suomen Sotilaspoliittinen Asema Kylmän Sodan Aikana, Rannikon Puolustaja, (σ. 165) Διαθέσιμο στο: https://www.rannikonpuolustaja.fi/archive/2007_2.pdf

¹⁸ Raitasalo, J. (2010), (σ. 48)

¹⁹ Government Report to Parliament 1/1997, Security Trends in Europe and the Defence of Finland, “The Use of Advanced Technology for Military Purposes is a Powerful Factor in Shaping the Development of Armed Forces and the Practice of Warfare”, Helsinki, (σ. 51)

1500 άνδρες από τον στρατό ξηράς και το ναυτικό για τον σκοπό αυτό.²⁰ Από το 1996 μέχρι το 2003, η Φινλανδία συμμετείχε με αρκετές δυνάμεις στις επιχειρήσεις σταθεροποίησης του NATO στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη, καθώς και στο Κοσσυφοπέδιο από το 1999, αναπτύσσοντας περίπου 900 στρατιώτες κατά τη διάρκεια της κορύφωσης της επιχείρησης. Επίσης, το 2002 εντάχθηκε στην πολυεθνική δύναμη του ΟΗΕ στο βόρειο Αφγανιστάν.

Η συνεργασία με το NATO και η συμμετοχή σε διεθνείς επιχειρήσεις, επιτρέπει στη Φινλανδία να ζητήσει εάν χρειαστεί στρατιωτική υποστήριξη από τους διεθνείς οργανισμούς, την ΕΕ και άλλα κράτη. Ταυτόχρονα, η Φινλανδία είναι σε θέση να στείλει στρατό στο εξωτερικό, με εντολή να ασκήσει βία για υποστήριξη άλλου κράτους²¹. Πρόκειται για ουσιώδεις αλλαγές στη φινλανδική αμυντική πολιτική, καθώς αυτή η απόφαση προϋπέθετε και θεμελιώδεις αλλαγές στην σχετική νομοθεσία.

Στρατιωτική συνεργασία με άλλες χώρες. Το 2003, η Φινλανδία και η Σουηδία άρχισαν να διεξάγουν διασυνοριακές ασκήσεις με την πολεμική τους αεροπορία και εντατικοποίησαν τη στρατιωτική τους συνεργασία, λόγω κυρίως του γεγονότος της προσάρτησης της Κριμαίας στη Ρωσία. Μέσω αυτής της διμερούς συνεργασίας, η Φινλανδία προσβλέπει σε μια συντονισμένη κοινή αντίδραση σε περίπτωση κρίσης ή ένοπλης σύγκρουσης, καθώς η Σουηδία θα είναι σε θέση να της προσφέρει στρατιωτική υποστήριξη ταχύτερα από όλους, αλλά και να εγγυηθεί τη διέλευση στρατιωτικής βοήθειας από άλλες χώρες. Το έδαφος της Σουηδίας θα μπορούσε επίσης να εξασφαλίσει στρατηγικό βάθος για τις Φινλανδικές ΕΔ, κυρίως για το ναυτικό και την πολεμική αεροπορία (ανεφοδιασμό και αναπληρώσεις σε Σουηδικές βάσεις).²² Από το 2014, το ναυτικό και η πολεμική αεροπορία των δύο χωρών έχουν εντείνει τη συνεργασία τους με τη διεξαγωγή ασκήσεων, σύμφωνα με έναν κοινό αμυντικό σχεδιασμό, με αποτέλεσμα την επίτευξη υψηλού βαθμού διαλειτουργικότητας²³.

²⁰ Raitasalo, J. (2010), (σ. 62)

²¹ Szymański, P. (2018), With Russia Right Across the Border - Finland's security policy, Warsaw: Ośrodek Studiów Wschodnich, (σ. 37)

²² Szymański, P. (2018), (σ. 25)

²³ Szymański, P. (2018), (σ. 26)

Η συνεργασία της Φινλανδίας με τις ΗΠΑ τα τελευταία χρόνια έχει ενταθεί, ως αποτέλεσμα κυρίως της ανάπτυξης των στρατιωτικών δυνατοτήτων της Ρωσίας. Η αμερικανική στρατιωτική παρουσία από το 2014 στα κράτη της Βαλτικής και την Πολωνία, έχει ενισχύσει την αντίληψη για τις ΗΠΑ ως εγγυητή του status quo στην περιοχή της Σκανδιναβίας και της Βαλτικής. Η Φινλανδία προσδοκά, μέσω των κοινών ασκήσεων με τις ΗΠΑ, να βελτιώσει το επίπεδο διαλειτουργικότητας, κυρίως των αεροπορικών και των χερσαίων δυνάμεων των δύο χωρών²⁴.

Μετασχηματισμός του δόγματος και της δομής δυνάμεων

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Μετά τον Β'ΠΠ υπήρξε η απαίτηση να επανεξεταστούν οι λειτουργίες, η δομή και η οργάνωση των Φινλανδικών ΕΔ, με γνώμονα τις διαμορφωθείσες μεταπολεμικές συνθήκες, σε συνδυασμό με την ανάγκη για περιορισμό στο ελάχιστο των αμυντικών πιστώσεων, λόγω της δύσκολης οικονομικής κατάστασης της χώρας. Στόχος ήταν να δημιουργηθεί ένας «λαϊκός στρατός»²⁵ που θα διαφυλάσσει την εδαφική ακεραιότητα και την ουδετερότητα της χώρας, αλλά και θα διεξάγει στρατιωτικές επιχειρήσεις όταν αυτό απαιτηθεί.

Ο σχεδιασμός των πολεμικών επιχειρήσεων σταδιακά άλλαξε, μεταφέροντας την άμυνα από τη σταθερή γραμμή κατά μήκους των συνόρων σε όλη την επικράτεια, υιοθετώντας την αρχή της περιφερειακής άμυνας, μέσω ενός ολοκληρωμένου αμυντικού συστήματος που εμπλέκει ολόκληρο το έθνος και όλα τα διατιθέμενα μέσα. Έτσι δόθηκε έμφαση στην ευελιξία αντιμετώπισης ενδεχόμενων απειλών από την εφεδρεία αλλά και τους πολίτες της χώρας, καθώς εκτιμήθηκε ότι μετά τη συνθήκη ειρήνης με την ΕΣΣΔ, ο κίνδυνος θα μπορούσε να προέλθει από οποιαδήποτε κατεύθυνση και να εκδηλωθεί σε οποιοδήποτε σημείο.²⁶ Το αμυντικό δόγμα που διαμορφώθηκε μετά το 1960 βασίστηκε στην αρχή της περιφερειακής άμυνας, στη γενική επιστράτευση και στη μεγάλη εκπαιδευμένη εφεδρεία. (Η εξέλιξη

²⁴ Szymański, P. (2018), (σ. 26)

²⁵ Οι Φινλανδικές ΕΔ το 1947 αριθμούσαν χερσαία δύναμη 34.400 ανδρών, ναυτικό 4.500 ανδρών και πλοίων συνολικής χωρητικότητας 10.000 τόνων και πολεμική αεροπορία 3.000 ανδρών και 60 παντός τύπου αεροσκαφών, ενώ περιοριζόταν να μην διαθέτει βομβαρδιστικά αεροσκάφη.

²⁶ Visuri, P. (1990), Evolution of the Finnish Military Doctrine 1945-1985, Helsinki: War College, (σ. 19-43)

του αμυντικού δόγματος της Φινλανδίας από το 1950 έως το 1980 φαίνεται σχηματικά στο Παράρτημα/ Γράφημα 1).

Η εμπορική πίστωση που χορηγήθηκε από την ΕΣΣΔ κατά την περίοδο 1959-1962 επέτρεψε τον εκσυγχρονισμό του πυροβολικού και των τεθωρακισμένων, καθώς και σημαντικές αγορές ναυτικού εξοπλισμού²⁷. Με τον τρόπο αυτό και σε συνδυασμό με τους οικονομικούς περιορισμούς, βελτίωσαν μέχρι κάποιο βαθμό τις δυνατότητές τους οι Φινλανδικές ΕΔ.

Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Η Φινλανδία συνέχισε να διατηρεί ως βάση το αμυντικό δόγμα που διαμορφώθηκε στις δεκαετίες του Ψυχρού Πολέμου, στηριζόμενο στη μεγάλη εφεδρεία, δίνοντας έμφαση στην «ποσότητα» έναντι της «ποιότητας» των ΕΔ της²⁸. Οι λόγοι που επέβαλαν αυτό ήταν η συνεχιζόμενη αίσθηση απειλής από τη Ρωσία (παρά τη συρρίκνωση του ρωσικού στρατού), η κοινωνικοπολιτική υποστήριξη υπέρ της στράτευσης και η οικονομική κρίση της δεκαετίας του 90 που αποθάρρυνε την κυβέρνηση από έναν δαπανηρό επαγγελματισμό των ΕΔ²⁹. Αυτό διαφοροποίησε τη Φινλανδία από τις περισσότερες χώρες της περιοχής οι οποίες, από τα τέλη της δεκαετίας του 1990, άρχισαν να επενδύουν στον εκσυγχρονισμό των ΕΔ τους ώστε να είναι ικανές να συμμετέχουν στις νατοϊκές επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. (Οι αμυντικές δαπάνες Φινλανδίας από το 1960, ως ποσοστό του ΑΕΠ, φαίνονται στο Παράρτημα/ Γράφημα 4).

Παρά τις οικονομικές δυσκολίες, το 1992 η Φινλανδία αποφάσισε να προμηθευτεί 62 αμερικανικά μαχητικά αεροσκάφη F-18, καθιστώντας τις ΗΠΑ στρατηγικό της εταίρο στην ανάπτυξη και εκσυγχρονισμό της πολεμικής αεροπορίας³⁰. Η συνεργασία αυτή με τις ΗΠΑ επεκτάθηκε στη συνέχεια στο ναυτικό και στον στρατό ξηράς με την προμήθεια και αναβάθμιση ναυτικών πλοίων και του Φινλανδικού πυροβολικού.

Η ανάγκη συνεργασίας σε θέματα διαχείρισης κρίσεων, λόγω της υποχρέωσης ενάσκησης υπεύθυνης πολιτικής ασφαλείας στο πλαίσιο της ΕΕ, καθώς και για

²⁷ Visuri, P. (1990), (σ. 46)

²⁸ Η αριθμητική δύναμη του στρατού μειωνόταν σταδιακά από το 1975 και έπειτα, ωστόσο βρισκόταν σε ικανοποιητικά επίπεδα για τις ανάγκες της χώρας.

²⁹ Szymański, P. (2018), (σ. 31)

³⁰ Szymański, P. (2018), (σ. 33)

απόκτηση αμυντικών ικανοτήτων, έστρεψε την προσοχή της Φινλανδίας στις πιο απαιτητικές διεθνείς αποστολές αυτού του είδους. Ωστόσο, μέσω αυτής της συνεργασίας διαπιστώθηκαν κάποια ελλείμματα στη δομή των ΕΔ της Φινλανδίας, αφού στερούνταν στρατευμάτων ταχείας ανάπτυξης, κατάλληλα εξοπλισμένων για διεθνείς αποστολές. Αυτή η ανάγκη καταρχάς προκάλεσε την αναθεώρηση του αντίστοιχου Φινλανδικού νόμου το 1995 περί χρησιμοποίησης ειρηνευτικών δυνάμεων, ώστε να μπορεί να συμμετάσχει σε ειρηνευτικές αποστολές, για την προστασία άμαχου πληθυσμού και την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, εκτός από αποστολές συμβατικών επιχειρήσεων.³¹

Αρχές του 21ου αιώνα. Η Φινλανδία ως χώρα αντιλαμβάνεται ότι βρίσκεται στην περιφέρεια της πολιτιστικής της βάσης (τη Δύση) και συνορεύει με μια δυναμικά εχθρική δύναμη. Επομένως πρέπει να επιδεικνύει συνεχώς τη βούληση και την ετοιμότητά της να υπερασπιστεί την κυριαρχία της, ενώ είναι προσεκτική ώστε η στάση και οι αμυντικές της επενδύσεις να μην εκλαμβάνονται από τη Ρωσία ως επιθετικές. Υπό αυτή την έννοια, ο κύριος αποτρεπτικός παράγοντας της Φινλανδίας είναι η ικανότητα κινητοποίησης σημαντικής δύναμης εφεδρείας, γεγονός που θα αύξανε το κόστος οποιασδήποτε πιθανής εισβολής. Ωστόσο αυτό ήταν και η μεγαλύτερη αδυναμία των Φινλανδικών χερσαίων δυνάμεων στις αρχές του 21ου αιώνα, δηλαδή ο χαμηλός βαθμός ετοιμότητας των επιστρατευόμενων μονάδων.³² Οι μονάδες ειδικών δυνάμεων της Φινλανδίας ήταν οι μόνες χερσαίες δυνάμεις άμεσης αντίδρασης. Όσον αφορά την πολεμική αεροπορία και το ναυτικό της Φινλανδίας ήταν στελεχωμένα με μεγαλύτερο αριθμό επαγγελματιών και ως εκ τούτου είχαν υψηλότερο επίπεδο ετοιμότητας σε σχέση με τον στρατό ξηράς.

Οι μετασχηματισμός της δομής των ΕΔ της Φινλανδίας που πραγματοποιήθηκε μεταξύ 2012–2014, μετά τη χρηματοπιστωτική κρίση, λόγω της ανάγκης εξοικονόμησης πόρων στη δημόσια διοίκηση, αφορούσε κυρίως μειώσεις προσωπικού, καθώς και κατάργηση διοικήσεων - μονάδων.³³ Επιδίωξη ήταν η

³¹ Raitasalo, J. (2010), (σ. 50)

³² Forss, S. Kiiainlinna, L. Inkinen P. & Hult, H. (2013) *The Development of Russian Military Policy and Finland*, Helsinki: National Defence University of Finland, (σ. 56)

³³ Leinonen, M. Nikkanen, R. & Otonkorpi-Lehtoranta, K. (2018) *Organizational Change and Employee Concerns in the Finnish Defence Forces*, Helsinki: Nordic Journal of Working Life Studies, (σ. 138)

διατήρηση ικανής μεν εφεδρείας και ταυτόχρονα ο εκσυγχρονισμός των μονάδων, λαμβάνοντας υπόψη τις περιορισμένες πιστώσεις για την άμυνα. Έτσι μειώθηκε η πολεμική δύναμη των εφεδρών των χερσαίων δυνάμεων από 265.000 σε 160.000 (λόγω μείωσης της θητείας) και το επαγγελματικό προσωπικό από 15.000 σε 12.300 (συμπεριλαμβανομένων των πολιτών). Επίσης, το ένα τρίτο περίπου των μονάδων όλων των κλάδων έκλεισαν ή συγχωνεύτηκαν με άλλες. Η εν λόγω αναδιοργάνωση περιελάμβανε επίσης τη συγχώνευση τεσσάρων μεραρχιών και την κατάργηση τριών με μεταβίβαση των αρμοδιοτήτων τους στις αντίστοιχες ταξιαρχίες³⁴. Ανάλογες μεταρρυθμίσεις πραγματοποιήθηκαν στο πολεμικό ναυτικό και στην πολεμική αεροπορία.

Οι πόλεμοι της Ρωσίας (με τη Γεωργία το 2008 και κυρίως με την Ουκρανία το 2014) πυροδότησαν τον διάλογο σχετικά με τις αδυναμίες που προέκυψαν, λόγω της μειωμένης χρηματοδότησης και του μεγάλου χρόνου για την κινητοποίηση των εφεδρών. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, η Φινλανδία να αρχίσει να επενδύει στη βελτίωση του επιπέδου της επιχειρησιακής ετοιμότητας του στρατού, αυξάνοντας παράλληλα την πολεμική του δύναμη, για πρώτη φορά μετά την κατάρρευση της ΕΣΣΔ, καθώς και να διαθέσει πρόσθετα κονδύλια για τον τεχνικό εκσυγχρονισμό του.³⁵ Στο πλαίσιο του στρατηγικού σχεδιασμού της κυβέρνησης της Φινλανδίας το 2017, εγκρίθηκε η αύξηση της δύναμης των ΕΔ της σε καιρό πολέμου στους 280.000 στρατιώτες, με σκοπό την ενίσχυση κυρίως των περιφερειακών εφεδρικών δυνάμεων.³⁶ Η αλλαγή στην αντίληψη της εθνικής ασφάλειας της Φινλανδίας, όσον αφορά την ετοιμότητα και ικανότητα υπεράσπισης της εδαφικής της ακεραιότητας, οδήγησε στη μετεξέλιξη του αμυντικού της δόγματος. Εκτός από τη διάθεση μεγάλης εκπαιδευμένης εφεδρείας, το νέο δόγμα εστιάζει στην ικανότητα διεξαγωγής άμυνας περιοχής για διατήρηση εδάφους³⁷.

Όσον αφορά το πολεμικό υλικό, η Φινλανδία σταδιακά αποσύρει ή εκσυγχρονίζει τα οπλικά συστήματα της εποχής του Ψυχρού Πολέμου, με την

³⁴ Kokonaisarvio puolustusvoimauudistuksesta valmistunut, Ministry of Defence of Finland, 31 October 2016, Διαθέσιμο στο: http://www.defmin.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kokonaisarvio_puolustusvoimauudistuksesta_valmistunut.8043

³⁵ Szymański, P. (2018), (σ. 6)

³⁶ Government's Defence Report, Government of Finland, 16 February 2017, Διαθέσιμο στο: https://www.defmin.fi/files/3688/J07_2017_Governments_Defence_Report_Eng_PLM_160217.pdf

³⁷ Szymański, P. (2018), (σ. 8)

απόκτηση λιγότερων αλλά τεχνολογικά προηγμένων συστημάτων. Σε γενικές γραμμές, διαθέτει περιορισμένο σύγχρονο υλικό για τις χερσαίες δυνάμεις ελιγμού, ενώ διατηρεί ένα μεγάλο οπλοστάσιο της εποχής του Ψυχρού Πολέμου κυρίως για τις περιφερειακές δυνάμεις. Η αναβάθμιση των πολλαπλών εκτοξευτών πυραύλων MLRS και η αγορά 70 αμερικανικών πυραύλων τύπου cruise (αέρος - επιφανείας με εμβέλεια έως 350 χιλιόμετρα), δίνουν τη δυνατότητα στη Φινλανδία, για πρώτη φορά στην ιστορία της, να πλήττει στόχους στα μετόπισθεν του εχθρού,³⁸ αποκλίνοντας από την παραδοσιακή αρχή της ανάπτυξης αυστηρά αμυντικών στρατιωτικών δυνατοτήτων. Την επόμενη δεκαετία, το Ελσίνκι σχεδιάζει να αποκτήσει νέα πλοία πολλαπλών ρόλων (με εκτιμώμενο κόστος 1,2 δις ευρώ) και μαχητικά αεροσκάφη (με εκτιμώμενο κόστος 7-10 δις ευρώ).³⁹

Από τη συμμετοχή των Φινλανδών στις επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν και την επαφή τους με άλλους στρατούς, διαπιστώθηκαν οι σοβαρές ελλείψεις στον εξοπλισμό τους, ιδίως σε τεθωρακισμένα οχήματα, οπλισμό και συσκευές νυχτερινής όρασης. Αυτές οι ελλείψεις μείωναν τις επιχειρησιακές τους ικανότητες αλλά και την ασφάλειά τους, με αποτέλεσμα την επανεξέταση της διαδικασίας προμηθειών και εφοδιαστικής αλυσίδας σε εθνικό επίπεδο.⁴⁰

Οι επιχειρήσεις της Κριμαίας προκάλεσαν τη Φινλανδία να δώσει μεγαλύτερη σημασία στην αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών. Στο πλαίσιο αυτό, ενίσχυσε τη συνοριοφυλακή σε προσωπικό, εξοπλισμό, καθώς και με νέες αρμοδιότητες. Επίσης εντάθηκε η συζήτηση σχετικά με την ένταξη της Φινλανδίας στο NATO, η οποία επανήλθε στο προσκήνιο λόγω της πρόσφατης Ρωσικής εισβολής στην Ουκρανία.

Η μετεξέλιξη της οργανωσιακής κουλτούρας

Αλλαγές στο ανθρώπινο δυναμικό. Οι Φινλανδικές ΕΔ είναι ένας ανδροκρατούμενος οργανισμός, καθώς το στρατιωτικό προσωπικό αποτελείται κυρίως από άνδρες, ενώ οι γυναίκες εργάζονται κυρίως ως πολιτικό προσωπικό σε υποστηρικτικές υπηρεσίες⁴¹. Η ανάγκη υπεράσπισης της μεγάλης επικράτειας της

³⁸ Szymański, P. (2018), (σ. 36)

³⁹ Szymański, P. (2018), (σ. 34)

⁴⁰ Michel, L. (2011) Finland, Sweden and NATO: From 'Virtuals' to Official Allies? Strategic Forum - National Defense University, (σ.7) Διαθέσιμο στο: <https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/stratforum/SF-265.pdf>

⁴¹ Leinonen, M. κ.α. (2018), (σ. 136)

Φινλανδίας (338 km²) και των μακρών συνόρων της με τη Ρωσία, διαχρονικά απαιτεί τη διευρυμένη συμμετοχή του σχετικά μικρού πληθυσμού της (5,5 εκατομμύρια) στην άμυνα της χώρας. Η υποχρεωτική στρατιωτική θητεία αποτελεί σημαντικό θεσμό για τους Φιλανδούς⁴², στο πλαίσιο της γενικότερης εκπαίδευσης που πρέπει να λαμβάνει ένας νέος. Σήμερα περίπου το 70% της ετήσιας κλάσης των ανδρών στρατεύεται, ενώ κατά τον Ψυχρό Πόλεμο το ποσοστό αυτό έφτασε στο 95%. Η γήρανση της κοινωνίας αποτελεί πρόκληση για τις Φινλανδικές ΕΔ, ώστε η αναμενόμενη μείωση του αριθμού των νέων ανδρών στο μέλλον να προβληματίζει ως προς την αναγκαιότητα επέκτασης της στράτευσης των γυναικών.⁴³ (Η ισχύς του ανθρώπινου δυναμικού των ΕΔ της Φινλανδίας σε καιρό πολέμου, από το 1975 έως το 2020, φαίνεται στο Παράρτημα/ Γράφημα 2).

Εξαιτίας των απαιτήσεων που προκύπτουν σχετικά με την εσωτερική λειτουργία των ΕΔ, ο οργανισμός υφίσταται συνεχώς σε διαρθρωτικές αλλαγές. Τα τελευταία χρόνια αποφασίστηκε η μείωση του αριθμού των θέσεων εργασίας για το πολιτικό προσωπικό, λόγω της ανάθεσης ορισμένων λειτουργιών σε εξωτερικούς συνεργάτες (outsourcing)⁴⁴. Η ανασφάλεια και η περιθωριοποίηση είναι κάτι που βιώνει και αισθάνεται το πολιτικό προσωπικό, καθώς οι στρατιωτικοί έχουν καλύτερο σύστημα αμοιβών και προοπτικές σταδιοδρομίας σε σχέση με τους πολίτες.⁴⁵

Αλλαγές στην τακτική σε εθνικό επίπεδο. Η οργανωσιακή κουλτούρα των Φινλανδικών ΕΔ έπρεπε να συμβαδίζει με τις απαιτήσεις και τις ιδιαίτερες συνθήκες που επικρατούσαν κάθε εποχή. Η μετεξέλιξη του αμυντικού δόγματος κάθε φορά προκαλούσε μικρές ή μεγαλύτερες αλλαγές στην τακτική χρησιμοποίηση του στρατού, το προσωπικό του οποίου έπρεπε να προσαρμοστεί σε αυτές.

Η Φινλανδία απέκτησε μεγάλη εμπειρία και ταυτόχρονα εμπιστοσύνη στις ικανότητες και στον εξοπλισμό της λόγω των πολέμων που συμμετείχε. Τα πρώτα χρόνια μετά τον Β' ΠΠ ο στρατός ήταν οργανωμένος με βάση το πεζικό και το

⁴² Σε σχετική έρευνα το 2017, το 81% των πολιτών υποστήριξε την υποχρεωτική στράτευση.

⁴³ Szymański, P. (2018), (σ. 32)

⁴⁴ Leinonen, M. κ.α. (2018), (σ. 138)

⁴⁵ Leinonen, M. κ.α. (2018), (σ. 151)

πυροβολικό⁴⁶ και η διοίκηση ενασκούνταν συγκεντρωτικά, καθώς δινόταν έμφαση στην πυκνή – γραμμική άμυνα. Αργότερα, με την υιοθέτηση της περιφερειακής άμυνας, αρκετές αρμοδιότητες αποκεντρώθηκαν, καθώς τα τμήματα έπρεπε να επιχειρούν σε μεγάλες αποστάσεις μεταξύ τους, σε διαφορετικές περιοχές ανά την επικράτεια. Έτσι ενισχύθηκε η πρωτοβουλία και απαιτήθηκε η καλλιέργεια διοικητικών δεξιοτήτων από τους αξιωματικούς και τους επικεφαλής των τμημάτων.

Η ανάληψη επιθετικής δράσης (ακόμα και στην άμυνα ως αντεπίθεση) και η χρησιμοποίηση του ανταρτοπόλεμου ήταν δύο σημαντικά στοιχεία της τακτικής, σε όλα τα είδη στρατιωτικών επιχειρήσεων, που συνέβαλαν στην υιοθέτηση του επιθετικού πνεύματος από το στρατιωτικό προσωπικό. Αυτό σημαίνει ότι σε ευνοϊκές συνθήκες θα πρέπει να αναλαμβάνονται επιθετικές ενέργειες για να νικηθεί ο εχθρός, ενώ σε μια δυσμενή κατάσταση θα πρέπει να γίνονται ενέργειες για τακτική υποχώρηση ή για ανταρτοπόλεμο.⁴⁷

Ο ρόλος της διεθνούς συνεργασίας. Η συμμετοχή των ΕΔ της Φινλανδίας στις διεθνείς επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων, κατά τη διάρκεια της μεταψυχροπολεμικής εποχής, σήμαινε για αυτές μεγαλύτερες απαιτήσεις στον τομέα των στρατιωτικών ικανοτήτων και κατά συνέπεια στο επίπεδο εκπαίδευσης του προσωπικού. Επίσης, η ψυχολογική προετοιμασία για αυτές τις αποστολές, περιελάμβανε και την προσαρμογή της στρατιωτικής σκέψης στην προοπτική απώλειας ανθρώπινων ζώων στο πλαίσιο των διεθνών αποστολών⁴⁸. Ωστόσο, η απόφαση συμμετοχής της Φινλανδίας στη διεθνή διαχείριση κρίσεων, θεωρείται στρατηγικής σημασίας με πολλαπλά οφέλη σε διάφορους τομείς.

Η Φινλανδία εκλάμβανε τη συμμετοχή σε αυτές, ως μια θετική απάντηση στις διεθνείς πιέσεις προς τα δυτικά έθνη να αναγνωρίσουν τις «ευθύνες» τους για την παρέμβαση σε ανθρωπιστικές κρίσεις παγκοσμίως. Η ενεργότερη συμμετοχή της συνετέλεσε στη συνειδητή προσπάθεια για οικοδόμηση και προώθηση μιας «δυτικής ταυτότητας» και παράλληλα υποδήλωνε την υποχρέωση των δυτικών μεγάλων δυνάμεων για εγγυήσεις ασφαλείας σε ενδεχόμενη επίθεση που θα δεχόταν η ίδια.

⁴⁶ Visuri, P. (1990), (σ. 17)

⁴⁷ Visuri, P. (1990), (σ. 44)

⁴⁸ Raitasalo, J. (2010), (σ. 108)

Η συνεχώς πιο περίπλοκη και απαιτητική συνεργασία στον τομέα της διεθνούς διαχείρισης κρίσεων, θεωρήθηκε ότι αντικατοπτριζόταν στις αυξημένες απαιτήσεις για υψηλά επίπεδα ετοιμότητας, εξοπλισμού και ικανοτήτων, σύμφωνα με τα πρότυπα και τους κανόνες του ΝΑΤΟ. Τα ίδια στρατεύματα με εθνική αποστολή την υπεράσπιση της χώρας τους, επρόκειτο να αναπτυχθούν με τρόπο που να ανταποκρίνεται στα δυτικά επιχειρησιακά πρότυπα. Αυτές οι δυνάμεις πρέπει να είναι μικρότερες και πολύ ευέλικτες, ενώ θα απαιτούν πληροφορίες για την τακτική κατάσταση σε πραγματικό χρόνο. Αυτό απαιτούσε την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος πληροφοριών – επιτήρησης – διοίκησης και ελέγχου, διεθνώς συμβατό και κοινό τόσο σε εθνικό όσο και διεθνές επίπεδο.⁴⁹ Κρίσιμα στοιχεία αυτής της αλλαγής ήταν ο υψηλός βαθμός αξιοποίησης της σύγχρονης τεχνολογίας, των πληροφοριακών συστημάτων και της κυβερνο-ασφάλειας, κινητοποιώντας τα στελέχη των ΕΔ να αποκτήσουν σύγχρονες δεξιότητες, αλλά και να υιοθετήσουν πρακτικές και διαδικασίες σύμφωνες με τα δυτικά πρότυπα.

Όλα αυτά συνετέλεσαν στη διαμόρφωση μιας μετεξελιγμένης αμυντικής νοοτροπίας, πέρα από τα στενά όρια του κράτους. Η Φινλανδία μέχρι και σήμερα συμμετέχει πλήρως, ως μέλος της ΕΕ, στη διαμόρφωση των αποφάσεων, καθώς και στη σχεδίαση και υλοποίηση των στρατιωτικών επιχειρήσεων,⁵⁰ αναδεικνύοντας τον διεθνή της ρόλο. Για τα στελέχη των ΕΔ αυτό συνεπάγεται την απόκτηση πολύτιμων εμπειριών και τη διεύρυνση των επαγγελματικών τους δυνατοτήτων, μέσω της υιοθέτησης βέλτιστων πρακτικών και κουλτούρας διεθνούς συνεργασίας. Ένα ενδεικτικό παράδειγμα της προόδου αυτής αποτελεί το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών, το οποίο ιδρύθηκε το 2017 στο Ελσίνκι για το ΝΑΤΟ και τα κράτη μέλη της ΕΕ και αποτελεί σημαντικό εργαλείο για τη βελτίωση της ανθεκτικότητας στη υβριδική απειλή⁵¹.

⁴⁹ Raitasalo, J. (2010), (σ. 72)

⁵⁰ Raitasalo, J. (2010), (σ. 70)

⁵¹ Szymański, P. (2018), (σ. 35)

Κεφάλαιο τέταρτο: Μετασχηματισμός ΕΔ Νορβηγίας

Διαμόρφωση - Επανακαθορισμός Αμυντικής Πολιτικής

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Η πρωτοφανής κατάρρευση της Νορβηγίας το 1940, λόγω της Γερμανικής εισβολής, απέδειξε ότι η αμυντική πολιτική της χώρας την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου έπρεπε να βασίζεται σε δύο προϋποθέσεις: αφενός να έχει αξιόπιστους συμμάχους, πρόθυμους να επέμβουν στρατιωτικά να την υποστηρίξουν και αφετέρου οι ΕΔ της να δύνανται να αμυνθούν, επιβραδύνοντας τον εχθρό, μέχρι να φτάσουν οι συμμαχικές ενισχύσεις.⁵²

Η ΕΣΣΔ είχε σημαντικές δυνάμεις στη στρατιωτική περιοχή του Λένινγκραντ και στη χερσόνησο Κόλα για να πραγματοποιήσει αιφνιδιαστική επίθεση εναντίον του Νορβηγικού εδάφους.⁵³ Το κομμουνιστικό πραξικόπημα στη Τσεχοσλοβακία, η κρίση του Βερολίνου και το Σοβιετικό σύμφωνο που επιβλήθηκε στη Φινλανδία, έπεισαν τις Ηνωμένες Πολιτείες και τη Νορβηγία ότι μια διατλαντική κοινότητα ασφάλειας ήταν αναγκαία και επιθυμητή.⁵⁴ Οι όποιες πολιτικές - ιδεολογικές αντιρρήσεις σύμπλευσης με τις ΗΠΑ μειώθηκαν αισθητά, καθώς η ΕΣΣΔ απέκτησε πυρηνικά όπλα και αύξησε τη στρατιωτική παρουσία της στην Ανατολική Ευρώπη.⁵⁵ Ο πόλεμος της Κορέας επιτάχυνε το ΝΑΤΟ να εξελιχθεί σε μια ολοκληρωμένη κοινή αμυντική δομή, καθιστώντας σαφές ότι οι ΗΠΑ θα ήταν ο κύριος προστάτης της Νορβηγίας και χορηγός εγγυήσεων ασφαλείας.

Παρά τη σημαντική στρατιωτική βοήθεια που έλαβε η Νορβηγία από τις ΗΠΑ, υπήρχε ανασφάλεια και αβεβαιότητα ως προς την έγκαιρη και αποφασιστική αμυντική υποστήριξη, αλλά και το πόσο σημαντική θα μπορούσε να είναι μια Σοβιετική επίθεση ώστε να συνδράμουν οι σύμμαχοι.⁵⁶ Επομένως ήταν θέμα επιβίωσης για τη Νορβηγία, να διαθέτει ικανή στρατιωτική ισχύ και αξιόπιστες αμυντικές δυνατότητες για να εξασφαλίζει την άμυνά της στο μέγιστο δυνατό βαθμό, ενώ παράλληλα επένδυε στη συνδρομή του ΝΑΤΟ. Προκειμένου να εξασφαλίσει την

⁵² Heier, T. (2005), (σ.17)

⁵³ Norwegian Atlantic Committee, (1988), *The Military Balance in Northern Europe: 1987–1988*, Oslo: NAC, (σ. 4–16)

⁵⁴ Deutsch, K. (1957), *Political Community and the North Atlantic Area*, Princeton: Princeton University Press, (σ. 39)

⁵⁵ Bjerga K. (2001), *Sikkerhetspolitikk, militærstrategi og kommandoordning in Tamnes R. (ed.): Kommandospørsmålet på flanken. Utviklingen i to formative perioder*, IFS Info, no. 4.

⁵⁶ Heier, T. (2005) (σ.18)

υποστήριξη αυτή, η Νορβηγική πολιτική αναζητούσε τρόπους επιρροής του NATO, επιδεικνύοντας σε κάθε ευκαιρία την πρόθεσή της για συνεργασία,⁵⁷ ώστε να αποκτήσει πρόσβαση σε κρίσιμα ζητήματα και σε φορείς λήψης αποφάσεων.

Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Καθώς οι σχέσεις της Νορβηγίας με τη Ρωσία είχαν βελτιωθεί μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, η αμυντική της πολιτική προσανατολίστηκε στην αναβάθμιση του ρόλου των ΕΔ της στις επιχειρήσεις του NATO, με στόχο να διασφαλιστούν τα αμυντικά συμφέροντα της Νορβηγίας μέσω της ενεργού συμμετοχής στον αμυντικό σχεδιασμό του NATO. Έτσι το 1990, στο πλαίσιο της αναδιοργάνωσης του NATO, η Νορβηγία επεδίωξε να διατηρήσει ένα πολυεθνικό στρατηγείο στην επικράτεια της, καθώς και να συνδέσει την άμυνα της με αυτή της Ευρώπης. Μετά από διαπραγματεύσεις, η Νορβηγία κατάφερε να πείσει το Κογκρέσο για την στρατηγική σημασία των προτάσεών της, καθώς οι αμερικανικές δυνάμεις έχοντας ως βάση τη Νορβηγία, θα μπορούσαν γρήγορα να αναπτυχθούν σε περιοχές επιχειρήσεων στην Ευρώπη και τη Μέση Ανατολή.⁵⁸

Η Ρωσία, αν και έπαψε να θεωρείται άμεση απειλή, εξακολουθούσε να αποτελεί κρίσιμο παράγοντα στον Νορβηγικό σχεδιασμό ασφάλειας και άμυνας. Η Νορβηγική Υπηρεσία Πληροφοριών ισχυρίστηκε ότι: *«αφενός, ακολουθούμε ενεργά μια ολοκληρωμένη πολιτική με χρήση διαφορετικών μέσων οικοδόμησης εμπιστοσύνης (με τη Ρωσία). Από την άλλη, ωστόσο, εξακολουθούμε να θεωρούμε ζωτικής σημασίας να είμαστε ενεργό μέλος μιας ευρύτερης κοινότητας ασφάλειας»*.⁵⁹ Εξάλλου το 1990, το νέο δόγμα αμυντικού σχεδιασμού συνέχισε να δίνει έμφαση στην αντιμετώπιση μιας εισβολής από τον βορρά, λόγω της αβεβαιότητας για το πώς θα εξελισσόταν η Ρωσία και απαιτούσε μια ισορροπημένη δομή χερσαίων δυνάμεων, ικανών να διεξάγουν επιχειρήσεις επιβράδυνσης, μέχρι να φτάσουν οι αμερικανικές ενισχύσεις.

Η Νορβηγία προσαρμόστηκε στρατιωτικά προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων, από όπου θα μπορούσαν να εκφραστούν καλύτερα τα εθνικά της συμφέροντα. Με την προσαρμογή στις συμμαχικές απαιτήσεις, οι Νορβηγοί απέκτησαν πρόσβαση σε διασυμμαχικές

⁵⁷ Prebensen, C. (1999) NATO 50 år - Norsk Sikkerhetspolitikk med NATO Gjennom 50 år, Oslo: Den Norske Atlanterhavskomiteé, (σ. 11)

⁵⁸ Heier, T. (2005), (σ.27)

⁵⁹ Heier, T. (2005), (σ.28)

διαδικασίες που κυρίαρχο ρόλο είχαν οι ΗΠΑ. Επίσης, διαθέτοντας μια υπολογίσιμη από τους συμμάχους στρατιωτική δύναμη, ως ένα μικρό κράτος θα μπορούσε να επηρεάσει τους αξιωματούχους άμυνας σημαντικών κρατών και να επιτύχει εθνικά κέρδη μέσω της στενής συνεργασίας μαζί τους.

Η προσπάθεια της Νορβηγίας να κερδίσει αξιόπιστες εγγυήσεις ασφαλείας από τις ΗΠΑ, φαίνεται στη στήριξη που τους παρείχε κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων στο Αφγανιστάν το 2001-2002, καθώς αναδιοργάνωσε τις ΕΔ της ώστε να έχουν εκστρατευτικές δυνατότητες εκτός εθνικού εδάφους, επενδύοντας στη αρχή της αμοιβαιότητας της συμμαχίας.⁶⁰ Αντί να δοθεί έμφαση σε μια ισορροπημένη (από πλευράς δυνατοτήτων) αμυντική δομή, με κύρια αποστολή την επιβράδυνση του δυνητικού εχθρού στη Βόρεια Νορβηγία, παρουσιάστηκε μια δομή σύγχρονη και ευέλικτη με υψηλό βαθμό κινητικότητας των ΕΔ. Μέσω της διεθνούς αμυντικής συνεργασίας, η νέα αμυντική πολιτική είχε στόχο να προβάλλει τη χώρα ως τον πλέον αξιόπιστο σύμμαχο που αξίζει τον σεβασμό και την υποστήριξη των άλλων κρατών - μελών του NATO.

Μετασηματισμός του δόγματος και της δομής δυνάμεων

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου. Καθ' όλη την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου η κεντρική ιδέα του αμυντικού δόγματος της Νορβηγίας ήταν η άμυνα και επιβράδυνση μιας πολύ ισχυρής επιτιθέμενης δύναμης (από τον βορρά), με ικανές δυνάμεις που στηρίζονταν στην εφεδρεία, και ταυτόχρονα η ικανότητα ασφαλούς υποδοχής των αναμενόμενων ενισχύσεων. Για τον λόγο αυτό, η Νορβηγία έπρεπε να διατηρεί χερσαίες δυνάμεις δυσανάλογα μεγάλες αριθμητικά σε σχέση με τον πληθυσμό της, καθώς επίσης ναυτικό και αεροπορία που θα εξασφάλιζαν τουλάχιστον τοπική υπεροχή σε θάλασσα και αέρα για την υποδοχή των ενισχύσεων.

Από τα τέλη της δεκαετίας του 1960, ο αμυντικός προϋπολογισμός δεν ήταν επαρκής για τον εκσυγχρονισμό των μέσων και οπλικών συστημάτων των ΕΔ, καθώς το μεγαλύτερο μέρος του αφορούσε δαπάνες προσωπικού. Ο εξοπλισμός και οι υποδομές που αποκτήθηκαν στην αρχή του Ψυχρού Πολέμου με τη χρηματοδότηση των ΗΠΑ και του NATO, δεν μπορούσαν να βελτιωθούν - συντηρηθούν κατά τη ψυχροπολεμική περίοδο, λόγω των δημοσιονομικών περιορισμών.

⁶⁰ Heier, T. (2005), (σ.114)

Οι κληρωτοί στρατιώτες αποτελούσαν περίπου τα δύο τρίτα των ενεργών Νορβηγικών ΕΔ. Οι μονάδες στην ειρήνη ήταν σχεδιασμένες να τους παρέχουν επαρκή εκπαίδευση, με σκοπό να ενταχθούν σε εφεδρικούς σχηματισμούς μετά το τέλος της θητείας τους.⁶¹ Όπως εξέφρασε ο Γενικός Επιθεωρητής του Νορβηγικού Στρατού το 1992, η επιλογή της μεγάλης εφεδρείας ήταν λογική, επειδή έπρεπε να *«υπερασπιστεί μια περιοχή τριπλάσια από την Αγγλία, με πληθυσμό μόλις τον μισό από αυτόν του Λονδίνου»*.⁶² Υπό αυτές τις συνθήκες, κρίθηκε αναγκαία η πλήρης αξιοποίηση όλου του διαθέσιμου ανθρώπινου δυναμικού της χώρας.

Οι μηχανοκίνητες χερσαίες δυνάμεις ήταν ελάχιστες σε σχέση με το ελαφρύ πεζικό και η άμυνα προσαρμόστηκε στη λογική της διατήρησης εδάφους. Προκειμένου η Νορβηγία να διαθέτει έναν εθνικό - λαϊκό στρατό, υπηρετούσαν υποχρεωτική θητεία όλοι σχεδόν οι ικανοί άνδρες, υιοθετώντας τη λογική της *«ποσότητας»* έναντι της *«ποιότητας»*. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι μόνο οι τρεις από τις δεκατρείς ταξιαρχίες του στρατού ήταν επαρκώς εξοπλισμένες στο τέλος του Ψυχρού Πολέμου⁶³

Την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, τα σκανδιναβικά κράτη παρείχαν περίπου το ένα τέταρτο του προσωπικού που συμμετείχε σε διεθνείς ειρηνευτικές επιχειρήσεις, δηλαδή περίπου 125.000 στρατιώτες συνολικά.⁶⁴ Η Νορβηγία συμμετείχε σε μια σειρά μακροχρόνιων ειρηνευτικών αποστολών όπως στη Γάζα το 1957-67 και στον Λίβανο το 1978-98.

Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ο Νορβηγικός στρατός υιοθέτησε ένα νέο δόγμα, αυτό του πολέμου ελιγμών, που έδινε έμφαση στην κινητή άμυνα και απαιτούσε μικρότερες και πιο ευέλικτες μονάδες, σύμφωνα με τα νατοϊκά πρότυπα. Ωστόσο αυτό δεν επηρέασε στο να μειωθεί το μέγεθος ή ο αριθμός των ταξιαρχιών σε καιρό πολέμου, καθώς η κεντρική ιδέα του αμυντικού

⁶¹ International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 1990–1991* (London: Brassey's for the International Institute for Strategic Studies, 1990), (σ. 61–62, 75–77)

⁶² Solli, A. (1992), *The Army: the future*, στο *Defence Forces of Norway*, ed. T. D. Bridge & A. K. Slade, Devon: Tavistock AQ & DJ Publications, (σ. 75)

⁶³ Saxi, H. (2010), *Norwegian and Danish Defence Policy - A Comparative Study of the Post-Cold War Era*, Oslo: Norwegian Institute for Defence Studies, (σ. 25 – 28)

⁶⁴ Saxi, H. (2010), (σ. 24)

δόγματος παρέμενε η ίδια, δηλαδή η αντιμετώπιση ενός αριθμητικά ανώτερου εχθρού που εισέβαλε στο Νορβηγικό έδαφος.⁶⁵

Η δέσμευση της Νορβηγίας στις ΗΠΑ και στο NATO, καθόριζε τις προτεραιότητες που έθετε στο πλαίσιο μετασχηματισμού των ΕΔ της. Συνεπώς έπρεπε να αναδιοργανώσει τις ΕΔ σύμφωνα με τα κριτήρια που όριζε η σχετική συμφωνία της Πρωτοβουλίας Αμυντικών Ικανοτήτων (Defence Capabilities Initiative/ DCI) του NATO το 1999, που αφορούσαν τις ικανότητες που έπρεπε να αποκτήσουν οι ΕΔ των κρατών - μελών του NATO στην Ευρώπη.⁶⁶ Τα κριτήρια του DCI, αν και δεν θεωρούνται δεσμευτικά, φανερώνουν τον βαθμό αξιοπιστίας και ικανότητας του κράτους που τα υιοθετεί και η Νορβηγία ήθελε να είναι ένα τέτοιο κράτος με ενεργό ρόλο στο NATO. Επιπρόσθετα, θεωρήθηκαν ως προϋπόθεση για τη συμμετοχή των Νορβηγικών ΕΔ στις διεθνείς νατοϊκές επιχειρήσεις. Με τον τρόπο αυτό η Νορβηγία κατάφερε να αναπτύξει αμυντικές δυνατότητες, συμβατές με τις συμμαχικές δυνάμεις, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, αυξάνοντας τις προοπτικές για συμμαχική βοήθεια σε περίπτωση που χρειαζόταν.⁶⁷ Συγκεκριμένα, οι αλλαγές επικεντρώθηκαν στην έννοια της κινητικότητας του στρατού και στην ενίσχυση της βιωσιμότητάς του όταν θα ήταν ανεπτυγμένος για μεγάλο χρονικό διάστημα εκτός της περιοχής βάσης του.

Αρχές του 21ου αιώνα. Η πιο πρόσφατη αναδιοργάνωση των Νορβηγικών ΕΔ εντάχθηκε στο γενικότερο πλαίσιο του αντίστοιχου των ευρωπαϊκών κρατών - μελών του NATO, με βάση τις σύγχρονες απαιτήσεις ασφαλείας. Εκτός από τις σχετικές με την εθνική άμυνα υποχρεώσεις, έπρεπε να αναλαμβάνουν καθήκοντα ειρηνικής περιόδου, όπως διεθνείς αποστολές διατήρησης της ειρήνης και επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων. Σε πλήρη εναρμονισμό με την ΕΕ και το NATO, τα κυριότερα στοιχεία της στρατηγικής χρησιμοποίησης των Νορβηγικών ΕΔ ήταν: η αποτροπή του πολέμου, η συμβολή στη διεθνή ειρήνη και σταθερότητα, καθώς

⁶⁵ Sæveraas, T. & Henriksen, K. (2007), Et militært universalmiddel? Amerikansk "Maneuver Warfare" og norsk doktrineutvikling, (Files on Defence and Security, no. 1), Oslo: Norwegian Institute for Defence Studies, (σ. 125-149)

⁶⁶ Heier, T. (2005), (σ.56)

⁶⁷ Heier, T. (2005), (σ.98)

επίσης η υπεράσπιση της χώρας, μαζί με τους συμμάχους, από επιθέσεις κρατικών και μη δρώντων.⁶⁸

Γενικά, οι αμυντικοί προϋπολογισμοί των δυτικών χωρών είχαν μειωθεί δραματικά, λόγω της παγίωσης της ειρήνης, ενώ αντίθετα το κόστος του στρατιωτικού εξοπλισμού, όπως και το κόστος λειτουργίας και συντήρησης είχε πολλαπλασιαστεί. Ειδικότερα για τη Νορβηγία, η δημοσιονομική ανεπάρκεια, η υποχώρηση της Ρωσικής απειλής, καθώς και οι αδυναμίες που διαπιστώθηκαν κατά τη διάρκεια των βαλκανικών επιχειρήσεων, όπως στο Κοσσυφοπέδιο στα τέλη της δεκαετίας του 1990, οδήγησαν τον μετασχηματισμό προς την κατεύθυνση μιας μικρότερης αλλά πιο ευέλικτης και ταχέως αναπτυσσόμενης δύναμης.⁶⁹ Η κατάσταση των Νορβηγικών ΕΔ το 2001, αποτυπώθηκε ωμά στο κείμενο του σχετικού νομοσχεδίου για τον μετασχηματισμό τους, αναφέροντας ότι «... αντιμετωπίζουν μια βαθιά και επίμονη διαρθρωτική κρίση. Δύο θεμελιώδεις ανισορροπίες χαρακτηρίζουν την κατάσταση: το μέγεθος των ΕΔ δεν ανταποκρίνεται στους διατιθέμενους πόρους και η δομή τους δεν είναι σε θέση να επιλύσει τις μελλοντικές προκλήσεις».⁷⁰ Μια μεγάλης κλίμακας Ρωσική εισβολή θεωρήθηκε απίθανη, πράγμα που σήμαινε ότι η μεγάλη χερσαία δύναμη δεν ήταν πια απαραίτητη. Η νέα αντίληψη του Υπουργείου Άμυνας έδινε πλέον έμφαση στην «ποιότητα» έναντι της «ποσότητας». (Οι αμυντικές δαπάνες Νορβηγίας από το 1960, ως ποσοστό του ΑΕΠ, φαίνονται στο Παράρτημα/ Γράφημα 5).

Για την επίλυση των ανισορροπιών, προτάθηκαν διάφορες μεταρρυθμίσεις και οργανωτικές αλλαγές με σημαντικότερες: τη μείωση του αριθμού των ταξιαρχιών από έξι σε δύο, την ενοποίηση των υπηρεσιών υποστήριξης υπό μια διοίκηση και την αντικατάσταση διαφορετικών διοικήσεων από μια κεντρική κοινή επιχειρησιακή διοίκηση⁷¹. Δηλαδή, επιδίωξη ήταν μια πολύ πιο ευέλικτη και αποτελεσματική οργανωτική δομή, με λιγότερες διοικήσεις - κατάργηση ενδιάμεσων επιπέδων διοίκησης, για ταχύτερη λήψη αποφάσεων και αμεσότητα μεταξύ επιχειρησιακού και τακτικού επιπέδου.

⁶⁸ Norwegian Ministry of Defence (2009), Capable Force - Strategic Concept for the Norwegian Armed Forces, Oslo, (σ.8)

⁶⁹ Heier, T. (2005), (σ.153)

⁷⁰ Johnson, A. κ.α. (2015), (σ. 7)

⁷¹ Johnson, A. κ.α. (2015), (σ. 7 – 8)

Ο εν λόγω μετασχηματισμός αφορούσε και τη Νορβηγική πολεμική αεροπορία στο να αποκτήσει μια περισσότερο ευέλικτη δομή, με ικανότητα διαλειτουργικότητας με τους συμμάχους, καθώς και με νέες επιχειρησιακές δυνατότητες. Η συνεργασία της με την Πολωνική πολεμική αεροπορία στη Βοσνία, καθώς και η συνεισφορά της στο πολυεθνικό Κέντρο Διοικητικής Μέριμνας, αναβάθμισαν τον ρόλο και το επιχειρησιακό της επίπεδο. Ο σύγχρονος οπλισμός (πύραυλοι αέρος - εδάφους) που αποκτήθηκε, έδωσε μια νέα διάσταση σε μια αεροπορία που είχε σχεδιαστεί παραδοσιακά για αμυντικές αεροπορικές επιχειρήσεις. Με αυτές τις δυνατότητες, η Νορβηγική πολεμική αεροπορία μπορούσε να διαδραματίσει αποφασιστικό ρόλο στην εθνική άμυνα, καθώς και να συμβάλλει ενεργά εκτός των εθνικών συνόρων. Αυτό αποδείχτηκε με τη συμμετοχή της στις επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν, όταν αξιωματούχοι του Αμερικανικού Πενταγώνου επαίνεσαν τη Νορβηγική συμβολή⁷².

Οι επιχειρήσεις στη Βοσνία και το Αφγανιστάν, έδειξαν ότι η αποτελεσματική λειτουργία των Ειδικών Δυνάμεων του Στρατού και του Ναυτικού, απαιτούσε αυτές να διαθέτουν ικανότητα ταχείας ανάπτυξης, ευελιξία, βιωσιμότητα, αλλά και χαμηλό λειτουργικό κόστος.⁷³ Οι μονάδες αυτές έπρεπε να έχουν εξειδίκευση, ελαφρύ εξοπλισμό και ετοιμότητα ανάληψης αποστολής. Η πτέρυγα αεροσκαφών αερομεταφοράς της Νορβηγίας παρείχε τη δυνατότητα μετακίνησης αυτών των δυνάμεων σε σύντομο χρόνο, προσδίδοντας σημαντικό στρατηγικό πλεονέκτημα.

Όσον αφορά την άσκηση κυριαρχίας στη θάλασσα, επιδίωξη του Πολεμικού Ναυτικού της Νορβηγίας ήταν η συνεχής παρουσία του στη Βόρεια Θάλασσα και ιδίως εντός των χωρικών υδάτων. Όσον αφορά τον εναέριο χώρο, το έργο της άσκησης κυριαρχίας εκτελείται στο πλαίσιο του ολοκληρωμένου συστήματος αεράμυνας του ΝΑΤΟ,⁷⁴ με τη συμμετοχή των Νορβηγικών αεροπορικών δυνάμεων. Επομένως, ένα μεγάλο μέρος των αεροπορικών μονάδων έπρεπε να λειτουργεί τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, διαθέτοντας υψηλή ετοιμότητα, κατάλληλο εξοπλισμό, υποστήριξη και ικανότητα διαλειτουργικότητας με τις συμμαχικές δυνάμεις.⁷⁵

⁷² Heier, T. (2005), (σ.102)

⁷³ Heier, T. (2005), (σ.226)

⁷⁴ Norwegian Ministry of Defence (2009), (σ.60)

⁷⁵ Norwegian Ministry of Defence (2009), (σ.74)

Η μετεξέλιξη της οργανωσιακής κουλτούρας

Αλλαγές στο Ανθρώπινο Δυναμικό. Το προσωπικό των ΕΔ της Νορβηγίας δεν ήταν γενικά πρόθυμο να συμμετέχει σε διεθνείς επιχειρήσεις στο εξωτερικό. Προκειμένου η χώρα να μπορεί να πραγματοποιεί συνεχείς διεθνείς αποστολές, πέρα από τα κίνητρα για το συμμετέχον προσωπικό, έπρεπε να αυξήσει με κάποιο τρόπο τον αριθμό των «πρόθυμων και ικανών» για τέτοιες αποστολές. Επομένως, έπρεπε να προσληφθούν νέα χαμηλόβαθμα στελέχη και αντίστοιχα να μειωθούν οι παλαιοί υψηλόβαθμοι αξιωματικοί. Στο πλαίσιο της μεταρρύθμισης μετά το 2001, αποφασίστηκε η θεσμοθέτηση ενός επαγγελματικού σώματος υπαξιωματικών, με στόχο να αντιμετωπιστεί αυτό το πρόβλημα,⁷⁶ προκαλώντας όμως την έντονη δυσαρέσκεια των αξιωματικών που έπρεπε να απολυθούν.

Η Νορβηγία από το 2015 αποτελεί το πρώτο μέλος του ΝΑΤΟ που έχει θεσμοθετήσει την υποχρεωτική θητεία για τις γυναίκες, αν και πρακτικά υπηρετούν εθελοντικά, αφού επιλέγονται βάσει ειδικών κριτηρίων και τους παρέχονται κίνητρα προκειμένου να υπηρετήσουν. Το πολιτικό προσωπικό διατηρεί έναν ρόλο αναγκαίο και συμπληρωματικό για τις Νορβηγικές ΕΔ, καθώς λόγω της ενασχόλησής του με συγκεκριμένα θέματα, διαθέτει εμπειρία, εξειδίκευση, εξασφαλίζοντας έτσι τη διατήρηση της θεσμικής μνήμης του οργανισμού⁷⁷.

Ανάπτυξη αξιωματικών. Στη Νορβηγική Στρατιωτική Ακαδημία εφαρμόστηκε μια νέα ιδέα ανάπτυξης των ηγετικών ικανοτήτων των νέων αξιωματικών, με στόχο να είναι προετοιμασμένοι για τις προκλήσεις που θα αντιμετωπίσουν σε πολύπλοκα και δύσκολα επιχειρησιακά περιβάλλοντα. Η κεντρική ιδέα βασιζόταν σε τρεις πυλώνες επάρκειας που πρέπει να χαρακτηρίζουν τον σύγχρονο αξιωματικό: την προσωπική επάρκεια (στοιχεία χαρακτήρα), την επάρκεια στο αντικείμενο (επαγγελματική κατάρτιση) και την κοινωνική επάρκεια (συμπεριφορά). Αυτά τα στοιχεία επάρκειας έπρεπε να τα αποκτήσει ο νέος αξιωματικός προκειμένου να είναι ικανός να εκτελέσει οποιαδήποτε αποστολή ή

⁷⁶ Saxi, H. (2010), (σ. 108 – 110)

⁷⁷ Norwegian Ministry of Defence (2009), (σ.80)

καθήκον σε πολύπλοκα και δύσκολα επιχειρησιακά περιβάλλοντα.⁷⁸ Το εν λόγω εκπαιδευτικό πρόγραμμα στόχευε και στην προσωπική ανάπτυξη των ηγετικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων των εκκολλαπτόμενων αξιωματικών, σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στο Κοινό Επιχειρησιακό Δόγμα των Νορβηγικών ΕΔ.⁷⁹

Η βασική φιλοσοφία περί διοίκησης και ηγεσίας, στις Νορβηγικές ΕΔ την τελευταία δεκαετία, αντικατοπτρίζεται στη «διοίκηση με βάση την αποστολή».⁸⁰ Αυτή συνάδει με τα αντίστοιχα δόγματα των δυτικών ΕΔ και εξυπηρετεί στο να ανταποκρίνονται καλύτερα οι στρατιωτικές δυνάμεις στα σύγχρονα πολύπλοκα επιχειρησιακά περιβάλλοντα. Παρέχει μεγαλύτερη ευελιξία στη διαδικασία λήψης απόφασης και αποκεντρώνει διοικητικές αρμοδιότητες, ενθαρρύνοντας την ανάληψη πρωτοβουλίας από χαμηλότερα κλιμάκια διοίκησης.

Ο ρόλος της διεθνούς συνεργασίας. Το σύγχρονο επιχειρησιακό περιβάλλον χαρακτηρίζεται από μεταβλητότητα, αβεβαιότητα, πολυπλοκότητα και ασάφεια. Αυτό αναγκάζει τους στρατιωτικούς ηγέτες να επανεξετάζουν συνεχώς τον ρόλο τους, τις ικανότητές τους, αλλά και τον τρόπο με τον οποίο θα συνεχίσουν να αναπτύσσουν τις δεξιότητές τους, προκειμένου να ανταποκρίνονται στα διαφορετικά καθήκοντα και αποστολές.⁸¹ Όσοι αξιωματικοί παρέμειναν στην υπηρεσία των ΕΔ, έπρεπε να αντιληφθούν τις νέες απαιτήσεις και να υιοθετήσουν μια νέα κουλτούρα με βάση την μετεξελιγμένη αποστολή τους και τις διεθνείς υποχρεώσεις που ανέλαβαν οι ΕΔ της χώρας τους.

Προκειμένου να εναρμονιστούν οι Νορβηγικές ΕΔ με τις αντίστοιχες συμμαχικές και για να μπορούν να διεξάγουν κοινές επιχειρήσεις, έπρεπε να αποκτήσουν διαλειτουργικότητα, όχι μόνο σε τεχνικό επίπεδο για τη λειτουργική συμβατότητα των μέσων, αλλά κυρίως και σε επίπεδο διαδικασιών. Επομένως το προσωπικό που θα συμμετείχε σε συμμαχικές αποστολές, έπρεπε να εκπαιδευτεί

⁷⁸ Ole Boe, (2014). *Developing leadership skills in Norwegian military officers: Leadership proficiencies contributing to character development and officer competency*, 5th World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, WCLTA, Oslo, Norway, (σ.1,3)

⁷⁹ Forsvarsstaben (2007), *Forsvarets Fellesoperative Doktrine* (Norwegian Armed Forces Joint Operational Doctrine). Oslo: Forsvarsstaben

⁸⁰ Forsvarsstaben (2012), *Forsvarssjefens Grunnsyn på ledelse i Forsvaret* (The Norwegian Chief of Defense's Fundamental View on Leadership in the Norwegian Armed Forces), Oslo: Forsvarsstaben

⁸¹ Ole Boe, (2014), (σ.2)

κατάλληλα στο να χειρίζεται καταστάσεις ακολουθώντας συγκεκριμένες διαδικασίες, καθώς και να επικοινωνεί - συνεργάζεται με συμμάχους από διαφορετικές χώρες «μιλώντας την ίδια γλώσσα». Αυτό οδηγούσε πολλές φορές στην αλλαγή νοοτροπίας, μέσω της διεθνούς εμπειρίας, της αλληλεπίδρασης με άλλους στρατούς και της υιοθέτησης βέλτιστων πρακτικών. Αυτή η νοοτροπία διαχέονταν σταδιακά και στις εθνικές ΕΔ, καθιερώνοντας μια μετεξελιγμένη οργανωσιακή κουλτούρα.

Οι στρατιωτικές συγκρούσεις επηρεάζουν διαφορετικά τους άνδρες και τις γυναίκες και αυτό συνεπάγεται τη διαφορετική προσέγγιση των ανδρών και των γυναικών στον πόλεμο, τις συγκρούσεις, την ειρήνη και την ασφάλεια. Η Νορβηγία έχει δεσμευτεί να αυξήσει τον αριθμό των γυναικών σε διεθνείς αποστολές και να διασφαλίσει ότι ο ρόλος του φύλου αντικατοπτρίζεται σε αυτές τις επιχειρήσεις. Είναι επίσης σημαντικό να διασφαλιστεί η συμμετοχή των γυναικών σε όλες τις φάσεις μιας ειρηνευτικής διαδικασίας, καθώς αυτό θα επιτρέψει τη δημιουργία σχέσεων με τον άμαχο πληθυσμό, συμπεριλαμβανομένων των γυναικών και των γυναικείων οργανώσεων. Αυτό είναι σημαντικό για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας μεταξύ της αποστολής και της κοινωνίας των πολιτών.⁸²

Η οργανωσιακή κουλτούρα πρέπει να υποστηρίζει όλο το φάσμα των λειτουργιών και δραστηριοτήτων των ΕΔ, επηρεάζοντας τη γενική στάση και τις αξίες του προσωπικού που ανήκει σε αυτές. Οι Νορβηγικές ΕΔ αντιμετωπίζουν συχνά ηθικά διλήμματα που συνδέονται με τη συμμετοχή τους σε διεθνείς επιχειρήσεις. Η στρατιωτική σύγκρουση στις περισσότερες περιπτώσεις είναι ζήτημα αξιών και απαιτεί μια οργανωσιακή κουλτούρα με ηθική επίγνωση, που αντικατοπτρίζει τους κανόνες της κοινωνίας και είναι σύμφωνη με τις εθνικές και διεθνείς υποχρεώσεις της Νορβηγίας.⁸³

⁸² Norwegian Ministry of Defence (2009), (σ.80)

⁸³ Norwegian Ministry of Defence (2009), (σ.79)

Κεφάλαιο πέμπτο: Ο μετασχηματισμός των ΕΔ της Σουηδίας και της Δανίας

Στρατηγική και μετασχηματισμός των ΕΔ της Σουηδίας

Η πολιτική της ουδετερότητας για τη Σουηδία έχει τις ρίζες της στο παρελθόν και ειδικότερα στους Ναπολεόντειους Πολέμους, κατά τους οποίους αναγκάστηκε να αποδεχθεί την απώλεια της Φιλανδίας (που μέχρι τότε αποτελούσε μέρος της σουηδικής επικράτειας) από τη Ρωσία, με στόχο να αποφύγει μελλοντικές διαμάχες με την τελευταία. Αυτή η πολιτική συνεχίστηκε για δύο αιώνες, βάζοντας πάντα την ασφάλεια της χώρας πάνω από την όποια επιθυμία για απόκτηση δύναμης και περιφερειακής επιρροής, υιοθετώντας τις αρχές του ιδεαλισμού και προωθώντας την αλληλεγγύη με τα γειτονικά της κράτη.

Αμέσως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, η ιδέα της ουδετερότητας έμοιαζε ελκυστική για πολλές από τις μικρότερες ευρωπαϊκές χώρες, οι οποίες είχαν πλέον κουραστεί από τις διαμάχες και τις πολεμικές συγκρούσεις του πρόσφατου παρελθόντος. Όμως με τη σταδιακή αύξηση της έντασης της διαμάχης ανάμεσα στη Δύση και την Ανατολή, έως το 1950 όλες οι χώρες αναζητούσαν την αγκίστρωσή τους σε κάποια από τις δύο πλευρές, με στόχο να εξασφαλίσουν την προστασία τους. Η Σουηδία παρόλο που ανήκε ξεκάθαρα στον δυτικό κόσμο, όντας σε «απόσταση αναπνοής» από τη Σοβιετική Ένωση, προτίμησε να μην ενταχθεί στο NATO και να μείνει ανεξάρτητη, ακολουθώντας μια πολιτική αυστηρής ουδετερότητας, με την ελπίδα ότι όπως απέφυγε τη συμμετοχή της στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο θα απέφευγε και την εμπλοκή της σε μελλοντικές πολεμικές συγκρούσεις. Όμως παρόλη την επιφανειακή της ουδετερότητα, είχαν από την αρχή δημιουργηθεί μυστικές δίοδοι συνεννόησης, τόσο με τις υπόλοιπες Σκανδιναβικές χώρες, όσο και με τις Μεγάλες Δυνάμεις της Δύσης, για στρατιωτική συνεργασία σε περίπτωση που η Σουηδία απειλούνταν από τη Σοβιετική Ένωση. Δηλαδή κατά την πρώτη δεκαετία του Ψυχρού Πολέμου, η εξωτερική πολιτική της Σουηδίας, βασιζόταν στη ρεαλιστική προσέγγιση ενός μικρού κράτους, με κύριο και αποκλειστικό σκοπό την ασφάλεια του.⁸⁴

⁸⁴ Dalsjo Robert (2012). From Self Sufficiency to Solidarity: The Transformation of Sweden's Defense and Security Policies. Swedish Defense Research Agency (σ.143-144)

Κατά τον Ψυχρό Πόλεμο, η αλματώδη ανάπτυξη της σουηδικής οικονομίας επέτρεψε, παράλληλα με την ίδρυση ενός πρότυπου κοινωνικού κράτους, την σημαντική αύξηση των αμυντικών δαπανών, η οποία σύντομα οδήγησε στη συγκρότηση ενός μεγάλου και ισχυρού στρατού για τα δεδομένα και το μέγεθος της χώρας. Ο στρατός αυτός αποτελούνταν αποκλειστικά από Μονάδες απλού πεζικού, οι οποίες κινούνταν κυρίως με ποδήλατα ή με απλά οχήματα. Επιπρόσθετα, παρόλο που το επιστρατευτικό σύστημα προέβλεπε την κινητοποίηση μιας πολύ μεγάλης στρατιωτικής δύναμης, δεν προέβλεπε την ύπαρξη από την ειρήνη ενεργών ή ημιενεργών Μονάδων, οι οποίες σε περίπτωση πολέμου θα ενισχύονταν με την επιστράτευση και θα ήταν έτοιμες σε σύντομο χρονικό διάστημα για συμμετοχή σε πολεμικές επιχειρήσεις. Αντί αυτού, προβλέπονταν Μονάδες που σχηματίζονταν από το μηδέν και τα υλικά τους βρίσκονταν αποθηκευμένα από τον καιρό της ειρήνης. Όλα αυτά περιόριζαν σημαντικά την ικανότητα άμεσης κινητοποίησης ετοιμοπόλεμων Μονάδων.

Η άμυνα της Σουηδίας κατά τον Ψυχρό Πόλεμο δεν βασιζόταν αποκλειστικά στις ένοπλες δυνάμεις της. Το σουηδικό δόγμα προέβλεπε τη διεξαγωγή ολοκληρωτικού πολέμου, που σήμαινε την άμεση κινητοποίηση όλου του κρατικού μηχανισμού και του συνόλου της χώρας και των πολιτών της για υποστήριξη της πολεμικής προσπάθειας. Σε αυτό συμπεριλαμβάνονταν η πολιτική προστασία, οι ψυχολογικές επιχειρήσεις και η προσαρμογή της οικονομίας στις αμυντικές ανάγκες. Ένα μεγάλο μέρος του αμυντικού προϋπολογισμού κατευθυνόταν στην προετοιμασία της σουηδικής κοινωνίας για ολοκληρωτικό πόλεμο. Όλοι οι Σουηδοί πολίτες από 16 έως 65 ετών, που σε περίπτωση πολέμου δεν υπηρετούσαν στις ένοπλες δυνάμεις, ήταν υποχρεωμένοι να παρουσιαστούν για υποχρεωτική εργασία προς όφελος της πολεμικής προσπάθειας. Όλα τα κτίρια προβλεπόταν να έχουν καταφύγια για αεροπορικές επιδρομές, τα οποία ήταν πλήρως εφοδιασμένα με αποθηκευμένο νερό, τρόφιμα και καύσιμα, αλλά και το σύνολο των βιομηχανιών, των νοσοκομείων και των σιδηροδρομικών υπηρεσιών είχαν υποδομές και σχεδιασμό από τον καιρό της ειρήνης, για την ταχύτατη αλλαγή του τρόπου λειτουργίας τους σε καιρό πολέμου. Όλα τα παραπάνω καθιστούσαν τη Σουηδία ένα από πιο στρατιωτικοποιημένα κράτη του δημοκρατικού δυτικού κόσμου.

Στη συνέχεια, κατά τη δεκαετία του 1960, ο τότε Πρωθυπουργός της Σουηδίας Olof Palme, ηγέτης του Σοσιαλδημοκρατικού Κόμματος της Σουηδίας από

το 1969 έως το 1986, εισήγαγε στη σουηδική εξωτερική πολιτική τον “ηθικό ακτιβισμό”. Καταδικάζοντας τον πόλεμο των ΗΠΑ στο Βιετνάμ, σηματοδότησε την αποστασιοποίηση της χώρας του από τη Δύση, ενώ ήταν ο εμπνευστής της πολιτικής της ουδετερότητας, η οποία συνδυάστηκε με το “ηθικά ορθό”. Τόσο οι πολιτικοί όσο και οι απλοί πολίτες της Σουηδίας ένιωθαν μια έντονη έλξη για αυτή την ιδέα, καθώς αισθάνονταν ότι υπηρετούσαν το δίκαιο και το σωστό. Με αυτόν τον τρόπο, η ουδετερότητα μετεξελέχθηκε σε ιδεολογία για τους Σουηδούς, αφήνοντας ένα ανεξίτηλο αποτύπωμα στην εθνική τους ταυτότητα.

Στη Σουηδία το τέλος του Ψυχρού Πολέμου εξέπληξε τόσο τους πολιτικούς όσο και τους στρατιωτικούς, οι περισσότεροι από τους οποίους αρνούσαν να αποδεχθούν ότι η πολιτική της ουδετερότητας είχε καταστεί παρωχημένη για τη διαμόρφωση του νέου διεθνούς περιβάλλοντος. Ο σημαντικότερος λόγος ήταν η μεγάλη επιρροή που ασκούσε ακόμα η φυσιογνωμία του Olof Palme και η ιδεολογία της ουδετερότητας. Έτσι, η επίσημη σουηδική αμυντική πολιτική άργησε κατά πολύ να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα, αλλά βλέποντας το αδιέξοδο της κατάστασης αποφάσισε τελικά να δηλώσει την πρόθεσή της να ενταχθεί στην Ευρωπαϊκή Ένωση, γεγονός που κατέστησε αναγκαία την αναπροσαρμογή της πολιτικής ασφαλείας της χώρας. Η προοπτική ένταξης της Σουηδίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, ανάγκασε το 1992 την τότε μη σοσιαλιστική κυβέρνηση του Carl Bildt να συμφωνήσει με τα υπόλοιπα κόμματα σε μια φόρμουλα που τελικά αντικατέστησε την πολιτική της ουδετερότητας με την πολιτική της «μη – σύμπλευσης», η οποία έδωσε στη χώρα τη δυνατότητα να παραμείνει ουδέτερη σε περίπτωση πολέμου στην περιοχή της, με κύριο στόχο την αποφυγή της σύγκρουσης με τη Ρωσία.

Ο Πόλεμος του Κόλπου το 1991 και οι ειρηνευτικές επιχειρήσεις στα Βαλκάνια κατά τη δεκαετία του 1990, έδειξαν πόσο παρωχημένος ήταν ο εξοπλισμός των σουηδικών ενόπλων δυνάμεων και ειδικότερα του στρατού. Έτσι, η σουηδική κυβέρνηση αποφάσισε την έναρξη ενός προγράμματος εκσυγχρονισμού, το οποίο περιελάμβανε την αγορά σύγχρονων αρμάτων μάχης και τεθωρακισμένων οχημάτων. Όμως λόγω της οικονομικής κρίσης που βίωνε εκείνη την εποχή η σουηδική οικονομία, οι αμυντικοί προϋπολογισμοί παρέμειναν στάσιμοι με αποτέλεσμα την ανάγκη μείωσης του αριθμού των στρατιωτικών Μονάδων. Αυτή η αναγκαιότητα συνάντησε σθεναρή αντίσταση, τόσο από αξιωματικούς οι οποίοι προτιμούσαν ένα μεγάλο στρατό με λιγότερα μέσα διότι διακατέχονταν ακόμα από τη Σοβιετική

απειλή, όσο και από μία μεγάλη μερίδα πολιτικών που ήταν ακόμα προσκολλημένοι στην πολιτική της ουδετερότητας. Άλλα θέματα που χρειάζονταν άμεσα αναθεώρηση ήταν η καθολική υποχρεωτική θητεία, την οποία κανένας δεν τολμούσε να αμφισβητήσει, καθώς και η εγχώρια αμυντική βιομηχανία που έχρηζε σημαντικών αλλαγών.

Τη δεκαετία του 1990 η Σουηδία άρχισε σταδιακά να ενσωματώνεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση και το 1993 έστειλε ένα μηχανοποιημένο τάγμα πεζικού στη Βοσνία με προτροπή της ΕΕ, η οποία ήταν η πρώτη αποστολή σουηδικού στρατού εκτός συνόρων. Στη συνέχεια, το 1994 έγινε μέλος της Συνεργασίας για την Ειρήνη (Partnership for Peace ή PfP), μίας πρωτοβουλίας του ΝΑΤΟ, ενώ το 1995 έγινε πλήρες μέλος της ΕΕ.

Η ανάγκη της διάθεσης στρατιωτικών δυνάμεων, στο πλαίσιο των υποχρεώσεων απέναντι στους διεθνείς οργανισμούς (ΝΑΤΟ, ΕΕ, ΟΗΕ), δημιούργησε την απαίτηση ύπαρξης δυνάμεων αυξημένης επιχειρησιακής ετοιμότητας, άρτια εκπαιδευμένων και εξοπλισμένων με υψηλής ποιότητας και τεχνολογίας στρατιωτικό υλικό.

Από το 2000 και μετά, ο πολιτικός και στρατιωτικός κόσμος της Σουηδίας, εκτίμησε ότι η ρωσική απειλή δεν υπήρχε πλέον και ότι οι ένοπλες δυνάμεις έπρεπε να επικεντρωθούν στις διεθνείς αποστολές. Με τη συνεχή ενθάρρυνση των ΗΠΑ, οι ΕΔ της Σουηδίας προχώρησαν στην αγορά και ενσωμάτωση υλικού υψηλής τεχνολογίας το οποίο ήταν απαραίτητο για αυτές τις αποστολές. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο εγκαταλείφθηκε εντελώς το παλιό σύστημα κινητοποίησης των ΕΔ, χωρίς όμως να αντικατασταθεί με κάποια άλλη διαδικασία επιστράτευσης, με αποτέλεσμα η κινητοποίηση ενός και μόνου Τάγματος πεζικού έτοιμου για μάχη, να απαιτεί μέχρι και 3 χρόνια. Η εκπαίδευση των εφέδρων απόκτησε σημαντικά, καθώς επίσης μόνο το 15% των νέων υπηρετούσε στρατιωτική θητεία και από αυτούς μόνο το 30% δήλωνε εθελοντικά να συμμετάσχει σε διεθνείς αποστολές. Αυτά είχαν ως συνέπεια, ο αμυντικός μηχανισμός της Σουηδίας να καταστεί ιδιαίτερα αναποτελεσματικός σε σχέση με τις δαπάνες του αμυντικού προϋπολογισμού, με την κατάσταση να γίνεται όλο και πιο κρίσιμη.

Η επίθεση της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, άλλαξε άρδην το διεθνές σκηνικό και όλες σχεδόν οι δυτικές χώρες συντάχθηκαν με τις ΗΠΑ στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας, ο οποίος απαιτούσε ένα άλλο είδος στρατιωτικών δυνάμεων για τη

διεξαγωγή του. Από το 2002, η σουηδική εξωτερική πολιτική μετεξελιχθηκε σε πρόθεση συνεργασίας με άλλα κράτη για την άμυνα της χώρας, με ένα μέρος του πολιτικού κόσμου να επιθυμεί ακόμα και την ένταξη στο NATO. Έως το τέλος του 2008, η τάση αυτή είχε μετατραπεί σε πρόθεση να μη μείνει αμέτοχη η Σουηδία σε περίπτωση απειλής ή επίθεσης από κάποιον τρίτο, σε ένα άλλο κράτος της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή κάποιας Σκανδιναβικής χώρας. Επίσης περίμενε να πράξουν ανάλογα και οι άλλες χώρες για τη Σουηδία, στοχοποιώντας με αυτό τον τρόπο την αναδυόμενη ρωσική απειλή.

Στη μετεξέλιξη των ενόπλων δυνάμεων της Σουηδίας, σημαντικό ρόλο έπαιξε το παράδειγμα της αμυντικής αναδιοργάνωσης της Δανίας από το 2004 και μετά, η οποία μέσα σε λίγα χρόνια κατάφερε να δημιουργήσει έναν στρατό αποκλειστικά εθελοντικό, κατάλληλο για οποιαδήποτε επιχείρηση στο εξωτερικό. Αυτό που έκανε μεγάλη εντύπωση στη σουηδική κυβέρνηση ήταν το βάθος και η ταχύτητα αυτής της αλλαγής στη γειτονική της χώρα, ξοδεύοντας μόνο το 60% του αμυντικού προϋπολογισμού της Σουηδίας. Έτσι από το 2007 δημιουργήθηκε η Επιτροπή Άμυνας της Βουλής για να εξετάσει το παραπάνω θέμα. Από τις εκθέσεις της επιτροπής διαπιστώθηκε η ανάγκη για την ύπαρξη ενός τύπου δυνάμεων για όλες τις αποστολές, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό, επανδρωμένες αποκλειστικά από εθελοντές. Επίσης προτάθηκε η ύπαρξη ξεχωριστών μονάδων εθνοφρουράς επανδρωμένες με εφέδρους, κατά το πρότυπο της αμερικανικής εθνοφυλακής, ενώ θα διατηρούνταν το σύστημα επιστράτευσης εφέδρων για περίπτωση εθνικής ανάγκης.

Από το 2008 στη Σουηδία άρχισε να αυξάνεται η ανησυχία για την ασφάλεια της χώρας και γενικότερα για την περιοχή της Βαλτικής, εξαιτίας της αυξανόμενης επιθετικότητας της Ρωσίας προς τις γειτονικές της χώρες, της κατάργησης του ελέγχου των εξοπλισμών, καθώς και των αυξανόμενων συγκρουσιακών τάσεων των ΗΠΑ με τη Ρωσία. Διάφορες ενέργειες της Ρωσίας το 2013 – 2014, όπως προσομοιώσεις επιθέσεων στη Σουηδία κατά τη διάρκεια ρωσικών ασκήσεων, παραβιάσεις του σουηδικού εναέριου χώρου και υποβρύχιες ασκήσεις στα σουηδικά χωρικά ύδατα, συνέβαλαν στην επίσπευση των διαδικασιών του μετασχηματισμού των ΕΔ. Ιδίως μετά την επέμβαση της Ρωσίας στην Ουκρανία και την κατάληψη της Κριμαίας από τη Ρωσία το 2014, όλα τα Σκανδιναβικά κράτη και τα κράτη της

Βαλτικής Θάλασσας άρχισαν να αναθεωρούν τις απόψεις τους σχετικά με την καταλληλότητα του Αμυντικού τους Δόγματος.

Από το 2015 έχουν προχωρήσει οι διαδικασίες της αναδιοργάνωσης των ΕΔ της Σουηδίας, στο πλαίσιο της στρατιωτικής συνεργασίας με την Ευρωπαϊκή Ένωση, το ΝΑΤΟ, τις ΗΠΑ, αλλά και με τις υπόλοιπες γειτονικές χώρες. Το 2017 η Σουηδία συγκρότησε την Επιτροπή Άμυνας, επιφορτίζοντάς την με τη σύνταξη μελέτης για την ενίσχυση των επιχειρησιακών δυνατοτήτων των σουηδικών ΕΔ και την αύξηση της αντοχής της κοινωνίας στον πόλεμο, προχωρώντας στην υιοθέτηση ενός νέου δόγματος ολοκληρωτικής άμυνας⁸⁵. Το νέο αυτό δόγμα βασίζεται σε τρεις πυλώνες, την ασφάλεια, την αποτροπή και την άμυνα και δίνει μεγάλη έμφαση στην παλλαϊκή άμυνα, με τη συμμετοχή των πολιτών στην άμυνα της χώρας, διατηρώντας ταυτόχρονα την κοινωνική συνοχή, βασικό στοιχείο για την επιτυχία του έργου της αμυντικής πολιτικής. Ιδιαίτερη βαρύτητα έχει δοθεί στην πολιτικο-στρατιωτική συνεργασία⁸⁶, αναθέτοντας επιπλέον ευθύνες και υποχρεώσεις σε όλες τις κεντρικές, περιφερειακές και τοπικές υπηρεσίες, παράλληλα με την εξερεύνηση δυνατοτήτων συνεργασίας του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα στην άμυνα. Έτσι η Σουηδία επαναφέρει εκ νέου, μετεξελιγμένη και προσαρμοσμένη στις σύγχρονες απαιτήσεις, την αντίληψη της «ολοκληρωτικής άμυνας» που υπήρχε παλιότερα⁸⁷.

Στρατηγική και μετασχηματισμός των ΕΔ της Δανίας

Για πάνω από έναν αιώνα, η Δανία προσπαθούσε να αποφεύγει την εμπλοκή της σε διαμάχες μεταξύ των ισχυρών κρατών της περιφέρειάς της και συχνά προσάρμοζε την πολιτική της σε αυτή την κατεύθυνση. Έτσι κατάφερε να μην εμπλακεί στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ενώ ακόμα και στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο δεν αντιστάθηκε ιδιαίτερα στη γερμανική κατοχή από το 1940 – 1945, υιοθετώντας μία πολιτική προσαρμογής και κατευνασμού προς τη ναζιστική κατοχική εξουσία.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, κύριος στόχος της πολιτικής της ήταν να εναρμονίσει τις στρατιωτικές δαπάνες με τις αναγκαίες κοινωνικές

⁸⁵ Λάζος Ευθύμιος (2019). Το δόγμα ολοκληρωτικής άμυνας της Σουηδίας, Διαθέσιμο στο: <https://defencereview.gr/to-dogma-oloklirotikis-amynas-tis-soy/>

⁸⁶ Lingdren Fredrik, Odlund Ann (2017). Total Defence at the Crossroads

⁸⁷ Gotkowska Justyna (2021). Sweden's Security: The Long Way Towards Total Defence. Warsaw: OSW

μεταρρυθμίσεις, οι οποίες ήταν το κύριο όπλο εναντίον της κομμουνιστικής προπαγάνδας και το μέσο για να κερδίσει η δημοκρατία την εργατική τάξη της χώρας. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές είχαν ως σκοπό να εξασφαλίσουν το δανέζικο κοινωνικό μοντέλο, το οποίο αποτελεί παγκόσμιο παράδειγμα για το πώς η κοινωνική πρόνοια μπορεί να μετατραπεί σε πολιτική εθνικής άμυνας⁸⁸. Παρόλα αυτά η Δανία ήταν από τις ιδρυτικές χώρες του NATO, αφού ήταν μία από τις 12 χώρες που υπέγραψαν την ιδρυτική του συνθήκη τον Απρίλιο του 1949 στην Ουάσιγκτον (Βέλγιο, Μεγάλη Βρετανία, Γαλλία, Δανία, Η.Π.Α., Ισλανδία, Ιταλία, Καναδάς, Λουξεμβούργο, Νορβηγία, Ολλανδία, Πορτογαλία).

Έως το 1990 οι περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, όπως και η Δανία, ήταν προσηλωμένες στη ψυχροπολεμική αντίληψη της υπεράσπισης του εδάφους τους από μία μεγάλης κλίμακας σοβιετική εισβολή. Η διατήρηση των στρατιωτικών δυνάμεων για την εκτέλεση αυτής της αποστολής ήταν εξαιρετικά δαπανηρή, ενώ παράλληλα άρχισαν να επιβάλλουν μειώσεις στους αμυντικούς τους προϋπολογισμούς. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τα ευρωπαϊκά κράτη να μην είναι διατεθειμένα ή να μην μπορούν να διαθέσουν χρήματα σε νέες τεχνολογίες, στις οποίες είχε επενδύσει τεράστια ποσά ο αμερικανικός στρατός. Έτσι δημιουργήθηκε δυσαρμονία ανάμεσα στις ευρωπαϊκές ένοπλες δυνάμεις και αυτές των ΗΠΑ, γεγονός το οποίο επιδειωνόταν ακόμα περισσότερο από τις ψυχροπολεμικές επιχειρησιακές αντιλήψεις, οι οποίες καθιστούσαν τους ευρωπαϊκούς στρατούς ακατάλληλους για επιχειρήσεις εκτός των συνόρων τους.

Όλο αυτό σταδιακά εξελίχθηκε σε ένα συνεχώς αυξανόμενο χάσμα μεταξύ των στρατιωτικών και τεχνολογικών δυνατοτήτων στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ, με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται μεγάλη δυσκολία των ευρωπαϊκών κρατών μελών του NATO να συμμετέχουν σε πολυεθνικές επιχειρήσεις στο πλευρό των ΗΠΑ, λόγω μη ύπαρξης της αναγκαίας διαλειτουργικότητας. Συναφώς, τα ευρωπαϊκά κράτη δεν είχαν τη δυνατότητα προβολής ισχύος εκτός των συνόρων τους, γεγονός το οποίο οδήγησε στη μεγαλύτερη εξάρτησή τους από τις ΗΠΑ για την εγγύηση της ασφάλειάς τους. Επίσης, οι ΗΠΑ άρχισαν να πιέζουν τους ευρωπαίους συμμάχους τους στο να θέσουν ως άμεση προτεραιότητα την απόκτηση στρατιωτικών

⁸⁸ Petersen Klaus (2020). *The Welfare Defense: Military Security and Social Welfare in Denmark from 1848 to the Cold War*. Copenhagen: SSOAR (σ.179)

ικανοτήτων για συνδρομή στη συμμαχία, εκτός των συνόρων τους, με σκοπό τη διατήρηση της παγκόσμιας τάξης και των κοινών στρατιωτικών ικανοτήτων⁸⁹.

Στη Δανία, σε αντίθεση με τις άλλες Σκανδιναβικές χώρες, από την αρχή της μεταψυχροπολεμικής εποχής, υπήρχε ένα πολιτικό ρεύμα υπέρ της χρήσης της στρατιωτικής ισχύος ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου οι ένοπλες δυνάμεις της Δανίας αναγκάστηκαν, όπως και τα περισσότερα κράτη – μέλη του ΝΑΤΟ να αναζητήσουν μία νέα κατεύθυνση. Κατά τους πολέμους της δεκαετίας του 1990 στα Βαλκάνια οι δανέζικες ένοπλες δυνάμεις ενεπλάκησαν σε πολυεθνικές στρατιωτικές επιχειρήσεις μεγάλης κλίμακας στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ και μετά τις επιθέσεις στις ΗΠΑ την 11η Σεπτεμβρίου 2001 σε ακόμα μεγαλύτερη έκταση, με ανάπτυξη στρατιωτικών δυνάμεων στο Αφγανιστάν. Έτσι σταδιακά, ο πολιτικός κόσμος της Δανίας (όπως και στην περίπτωση της Νορβηγίας) αποφάσισε ότι η πολιτική ασφαλείας της χώρας δεν ήταν πλέον ρητά συνδεδεμένη με την υπεράσπιση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας, αλλά με την εξασφάλιση συμμαχιών μέσω διεθνών αποστολών, συχνά πολύ μακριά από τα σύνορα της χώρας⁹⁰.

Οι ένοπλες δυνάμεις της Δανίας, μετά τον Ψυχρό Πόλεμο, δεν άργησαν να προσαρμοστούν στα νέα δεδομένα λόγω της προϋπάρχουσας εμπειρίας τους στο ΝΑΤΟ και ήταν σχεδόν έτοιμες για τους νέους ρόλους που σύντομα θα αναλάμβαναν στο πλαίσιο της συμμαχίας. Το στρατιωτικό υλικό τους ήταν ήδη συμβατό με το ΝΑΤΟ, οπότε σταδιακά προσαρμόστηκε μέσω των συμμαχικών διαδικασιών για να είναι διαλειτουργικό με των υπολοίπων κρατών, ενώ τα περισσότερα στελέχη τους είχαν ήδη υπηρετήσει στο ΝΑΤΟ, οπότε είχαν αποκτήσει σημαντική εμπειρία στον κοινό σχεδιασμό και τις διαδικασίες της συμμαχίας. Η δημιουργία στρατιωτικών δυνάμεων κατάλληλων για την εκτέλεση διεθνών αποστολών, η οποία ουσιαστικά ήταν η κύρια αποστολή του ΝΑΤΟ μετά τον Ψυχρό Πόλεμο κατά απαίτηση των ΗΠΑ, εξελίχθηκε ομαλά, γρήγορα και με μικρότερο κόστος για τις ΕΔ της Δανίας σε σχέση με άλλων κρατών.

⁸⁹ Bollman Theis Anders (2020). Danish Defense Transformation and the Technopolitics of Relevant Military Contributions. Copenhagen: Scandinavian Journal of Military Studies (σ.66)

⁹⁰ Daugbjerg Mads – Sorensen, Refslund Birgitte (2017). Becoming a Waring Nation: The Danish “Military Moment” and its Repercussions. Copenhagen: Routledge. (σ.3)

Με τη συμμετοχή της στο NATO, η Δανία πέτυχε να μετασχηματίσει γρήγορα και σχετικά εύκολα τις ΕΔ της, γεγονός που αποκρυσταλλώνεται στην επιτυχημένη συμμετοχή τους σε όλες σχεδόν τις αποστολές του NATO και του ΟΗΕ. Συγκεκριμένα ανέπτυξε στρατιωτικά τμήματα στα Βαλκάνια (1992), στο Ιράκ (2003-2011), στο Αφγανιστάν (2002-2014), στη Λιβύη (2011), στο Μάλι (2013) και τέλος συμμετείχε στον πόλεμο εναντίον του Ισλαμικού Κράτους στο Ιράκ (2014). Αξίζει να επισημανθεί ότι η πρόθεση και η συμμετοχή στρατευμάτων σε διεθνείς αποστολές δεν αποτελεί μόνο πολιτική κατεύθυνση της χώρας, αλλά υποστηρίζεται και από την πλειοψηφία του δανέζικου πληθυσμού.

Η μετεξέλιξη των ενόπλων δυνάμεων της Δανίας, η οποία ξεκίνησε το 2004, ήταν το αποτέλεσμα της επιθυμίας της χώρας να αποτελέσει έναν ικανό και αξιόπιστο σύμμαχο, τόσο των ΗΠΑ όσο και των δυτικών ευρωπαϊκών κρατών.⁹¹ Για να μπορέσουν οι δανέζικες ένοπλες δυνάμεις να το επιτύχουν έπρεπε να ενσωματώσουν τις νέες τεχνολογίες που είχαν υιοθετήσει πλήρως οι ΗΠΑ. Η μετεξέλιξη αυτή είχε ως στόχο τη δημιουργία μονάδων υψηλής ποιότητας, πλήρως εξοπλισμένων με την αιχμή της τεχνολογίας, ικανών να διεξάγουν στρατιωτικές επιχειρήσεις σύντομης διάρκειας, στο πλαίσιο αποστολών σε συνεργασία με συμμάχους. Επομένως, τα κύρια χαρακτηριστικά των ΕΔ της Δανίας έπρεπε να είναι η διαλειτουργικότητα με τις συμμαχικές ΕΔ, η αποτελεσματικότητα, ο σύγχρονος εξοπλισμός, η ικανότητα ταχείας ανάπτυξης εκτός συνόρων, η αποτελεσματική υποστήριξη, οι ασφαλείς - αξιόπιστες επικοινωνίες και η ασφάλεια πληροφοριών.

Μετά το 2012, η κύρια αποστολή των ΕΔ της Δανίας ήταν η εξασφάλιση της εδαφικής ακεραιότητας της χώρας και των πολιτών της από εξωτερικές απειλές. Ειδικά μετά την ενδυνάμωση της Ρωσίας και τις διεκδικήσεις της στην Αρκτική, στην οποία έχει συμφέροντα και η Δανία, η προστασία της χώρας αποτελούσε τον πρωτεύοντα στόχο. Οι αποστολές στο εξωτερικό είχαν περάσει σε δεύτερη μοίρα, διατηρώντας ωστόσο και αυτή τη δυνατότητα, με σκοπό να παραμένουν ισχυροί οι δεσμοί με τους συμμάχους της, καθώς και να διατηρείται αυξημένο το αίσθημα της ασφάλειας της χώρας στο πλαίσιο της συμμαχίας.

⁹¹ Bollman Theis Anders (2020). Danish Defense Transformation and the Technopolitics of Relevant Military Contributions. Copenhagen: Scandinavian Journal of Military Studies

Κεφάλαιο έκτο: Συμπεράσματα - Προτάσεις

Τα σκανδιναβικά κράτη, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, αναδιοργάνωσαν τις ένοπλες δυνάμεις τους με γνώμονα ότι ένας συμβατικός πόλεμος μεταξύ χωρών στην περιφέρειά τους δεν επρόκειτο να συμβεί. Έτσι επικεντρώθηκαν στη δημιουργία δυνάμεων κατάλληλων για διεθνείς αποστολές στο εξωτερικό, παρά για την εθνική τους άμυνα. Ωστόσο, μετά την εισβολή της Ρωσίας στη Γεωργία το 2008 και στην ανατολική Ουκρανία το 2014, διαπίστωσαν ότι ένας πόλεμος στο μέλλον μεταξύ κρατών δεν ήταν απίθανος, διότι ο κόσμος θα συνέχιζε να χαρακτηρίζεται από διαμάχες με αιτία τον εθνικισμό, την κλιματική αλλαγή, τις πλουτοπαραγωγικές πηγές, την ενεργειακή ασφάλεια και την κατανομή των υδάτων⁹². Με αυτό τον τρόπο σύντομα διαπιστώθηκε ότι μάλλον υπήρξε περισσότερος αφοπλισμός από ότι θα έπρεπε μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και μία τάση κατεύθυνσης των πολιτικών και στρατιωτικών πόρων προς τις επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων στο εξωτερικό, παρά για την εξασφάλιση της εθνικής ακεραιότητας, με κύριο επιχείρημα ότι δεν υπήρχαν πλέον απειλές εναντίον των κρατών της Δύσης.⁹³ Μάλιστα, η εισβολή της Ρωσικής Ομοσπονδίας στην Ουκρανία τον Φεβρουάριο του 2022, ανέτρεψε τις όποιες επιφυλάξεις περί ουδετερότητας διατηρούσαν η Φινλανδία και η Σουηδία και τις ώθησε να ζητήσουν εσπευσμένα την ένταξή τους στο ΝΑΤΟ, υιοθετώντας μια πιο ρεαλιστική προσέγγιση στην αμυντική τους πολιτική και στην εξωτερική τους πολιτική γενικότερα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της μετεξέλιξης των ενόπλων δυνάμεων των σκανδιναβικών κρατών αποτελεί η δημιουργία της Βόρειας Ταξιαρχίας (North Battlegroup), που αποτελείται από στρατιωτικές μονάδες της Δανίας, της Σουηδίας, της Νορβηγίας και της Φιλανδίας και η οποία αποτελεί παράδειγμα μείωσης κόστους για κάθε κράτος μέσω της συνεργασίας⁹⁴. Μέσω των κοινών διαδικασιών, των κοινών ασκήσεων και της κοινής εκπαίδευσης, οι δυνάμεις αυτές προωθούν τη διαλειτουργικότητα, εμπεδώνουν την κοινή επιχειρησιακή σχεδίαση και τον κοινό

⁹² Colin S. Gray (2005). *Another Bloody Century, Future Warfare*. London: Weidenfield and Nicholson

⁹³ Kagan Robert (2008). *The Return of History and the End of Dreams*. New York: Knopf

⁹⁴ Jeppson Tommy (2009). *Swedish Military Transformation and the Nordic Battle Group – For What and Towards What?* Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar Tidskrift

σκοπό όλων των κρατών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για ασφάλεια, ειρήνη και ευημερία.

Συμπεράσματα

Από το τέλος του Β'ΠΠ η Νορβηγία (όπως και η Δανία) αναθεώρησε την παραδοσιακή πολιτική της ουδετερότητας και εντάχθηκε από νωρίς στο ΝΑΤΟ, ενώ η Φινλανδία (ομοίως με τη Σουηδία), λόγω μάλλον της εγγύτητας με την ΕΣΣΔ, προτίμησε να παραμείνει ουδέτερη υπό το καθεστώς της «φινλανδοποίησης» και μόνο μετά τον Ψυχρό Πόλεμο ενσωματώθηκε στρατιωτικά στη Δύση, χωρίς όμως να γίνει μέλος του ΝΑΤΟ. Αυτή η διαφορετική πολιτική προσέγγιση οφείλεται κατά ένα μέρος στη διαφορά του αντιλαμβανόμενου μεγέθους της Σοβιετικής απειλής από τις δύο χώρες, αφού η γεωγραφική εγγύτητα της Φινλανδίας με την ΕΣΣΔ προκαλούσε μεγαλύτερη ανησυχία. Ένας άλλος λόγος μπορεί να είναι η διστακτικότητα της Φινλανδίας σε μια αλλαγή εξωτερικής πολιτικής που μέχρι τότε θεωρούνταν ασφαλής και αποδεκτή, καθώς δεν ήθελε να διακινδυνεύσει την ασφάλειά της χωρίς να έχει σίγουρες εγγυήσεις από τις μεγάλες δυτικές δυνάμεις. Η Νορβηγία αντίθετα, παρά τις όποιες αμφιβολίες διατηρούσε σχετικά με τη στρατιωτική συνδρομή των ΗΠΑ σε περίπτωση ανάγκης, αποφάσισε να συνταχθεί ξεκάθαρα με τη Δύση, αναλαμβάνοντας ενεργό ρόλο και πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της αμυντικής πολιτικής του ΝΑΤΟ.

Παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις στην εξωτερική τους πολιτική, η παραδοσιακή δομή των ΕΔ και των δύο χωρών βασιζόταν στη μεγάλη εφεδρεία, προσανατολισμένη στα βόρεια σύνορα τους, πράγμα που φανερώνει τη διαρκή ανησυχία τους λόγω της Σοβιετικής και αργότερα (σε μικρότερο βαθμό) Ρωσικής απειλής. Το αμυντικό δόγμα της Φινλανδίας βασιζόταν στην αρχή της περιφερειακής άμυνας⁹⁵ και στη μεγάλη εκπαιδευμένη εφεδρεία της, πιστεύοντας ότι σε περίπτωση που θα δεχόταν επίθεση θα έπρεπε να την αντιμετωπίσει μόνη της. Αντίθετα, το αντίστοιχο δόγμα της Νορβηγίας προέβλεπε άμυνα και επιβράδυνση του εχθρού από

⁹⁵ Η έννοια της περιφερειακής άμυνας (territorial defense) αναφέρεται σε ένα ολοκληρωμένο και ευέλικτο αμυντικό σύστημα, που εμπλέκει όλο το έθνος (παλλαϊκή άμυνα) και όλα τα διατιθέμενα μέσα της χώρας, για την αντιμετώπιση απειλών από οποιαδήποτε κατεύθυνση και σε οποιοδήποτε σημείο της επικράτειας. Παρουσιάζει πολλές ομοιότητες με την έννοια του ολοκληρωτικού πολέμου της Σουηδίας, που σήμαινε την άμεση κινητοποίηση όλου του κρατικού μηχανισμού και του συνόλου της χώρας (παλλαϊκή άμυνα) για την υποστήριξη της πολεμικής προσπάθειας.

βόρεια, ώστε να κερδίσει τον απαιτούμενο χρόνο μέχρι να φτάσουν οι συμμαχικές ενισχύσεις.

Η Ρωσία είναι ο κύριος λόγος για τον οποίο ο μετασχηματισμός των Φινλανδικών ΕΔ προχώρησε με μάλλον επιφυλακτικό τρόπο, ακολουθώντας έναν αργό ρυθμό σε σχέση με τις άλλες δυτικές χώρες. Η Ρωσία δεν θεωρήθηκε ότι αποτελούσε άμεση απειλή για τη Φινλανδία, αλλά έναν κίνδυνο που θα μπορούσε ενδεχομένως να εκδηλωθεί κάποια στιγμή στο μέλλον, προκαλώντας εφησυχασμό και άρνηση για αλλαγές στην αμυντική της πολιτική. Εκτιμάται ότι αν δεν υπήρχε η επιρροή αυτή της Ρωσίας, οι μεταρρυθμίσεις που εφάρμοσαν οι Φινλανδοί σύμφωνα με τα δυτικά αμυντικά πρότυπα, θα μπορούσαν να είχαν πραγματοποιηθεί ταχύτερα.

Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο η Φινλανδία βρέθηκε μεταξύ δύο αντικρουόμενων λογικών σχετικά με τον μετασχηματισμό των ΕΔ της. Η απειλή της Ρωσίας την υποχρέωνε να διατηρεί ένα παρωχημένο δόγμα περιφερειακής άμυνας, ενώ η ανάγκη της για οικοδόμηση μιας ταυτότητας ως μέρος της Ευρώπης και της Δύσης, την οδηγούσε στο να καταβάλλει προσπάθειες να ενστερνιστεί τη δυτική αμυντική φιλοσοφία. Αυτό εκδηλώθηκε από τη μια με την αυξανόμενη τάση για συμμετοχή σε διεθνείς επιχειρήσεις χειρισμού κρίσεων, ενώ από την άλλη αναβάθμιζε τεχνολογικά τα αμυντικά της μέσα, τα οποία θα λάμβαναν μέρος στη σχεδίαση της περιφερειακής άμυνας.

Μετά τον Ψυχρό Πόλεμο η Νορβηγία επιδιώκει να αναλάβει έναν πιο ενεργό επιχειρησιακό ρόλο, έναντι των μεγαλύτερων συμμάχων της και των διεθνών θεσμών, λειτουργώντας μέσα σε ένα μονοπολικό διεθνές σύστημα που χαρακτηρίζεται από την αμοιβαία εξάρτηση με τα άλλα κράτη, αναγνωρίζοντας ως μικρό κράτος ότι οι δημιουργικές πρωτοβουλίες μέσω προληπτικών πολιτικών είναι η καλύτερη λύση για να αποφευχθεί η περιθωριοποίησή της.

Ο μετασχηματισμός των ΕΔ της Νορβηγίας κατευθύνθηκε από την εξωτερική της πολιτική που εκφραζόταν στην επιθυμία της να δείξει πίστη στις ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ. Επεδίωκε την αναβάθμιση του ρόλου της εντός της συμμαχίας υιοθετώντας αυξημένο για το μέγεθός της επιμερισμό βαρών - διάθεση δυνάμεων στη συμμαχία, μείωση του τεχνολογικού χάσματος και συνεχή βελτίωση του επιπέδου διαλειτουργικότητας. Όλα αυτά μπορούν να θεωρηθούν ως βήματα στην προσπάθεια ενός μικρού κράτους να διατηρήσει στενούς δεσμούς με τον σημαντικότερο σύμμαχό του.

Παρατηρούνται πολλές ομοιότητες μεταξύ της Φινλανδίας με τη Σουηδία και της Νορβηγίας με τη Δανία, σχετικά με τη γενική αμυντική τους πολιτική και κατ' επέκταση με τη γενική πορεία μετασχηματισμού των ΕΔ τους. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στη γεωγραφική τους θέση σε σχέση με τη Ρωσία και φανερώνει ότι οι γεωπολιτικοί παράγοντες νομοτελειακά επηρεάζουν τη στρατηγική των κρατών και διαμορφώνουν τις συλλογικές ταυτότητες που χαρακτηρίζουν κάθε έθνος.

Οι ΗΠΑ επηρεάζουν τα ευρωπαϊκά κράτη μέσω του ΝΑΤΟ, κατευθύνοντας τον ρυθμό και το αποτέλεσμα του μετασχηματισμού των ΕΔ τους. Η Φινλανδία και η Νορβηγία σταδιακά εκσυγχρονίστηκαν στρατιωτικά, με την πρώτη να καθυστερεί περισσότερο από τις υπόλοιπες σκανδιναβικές χώρες. Σήμερα έχουν καταφέρει να διαθέτουν σύγχρονες ΕΔ, οργανωμένες σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα, ικανές για διεξαγωγή κάθε είδους συμβατικών στρατιωτικών επιχειρήσεων. Επιπρόσθετα, με την ενεργή συμμετοχή τους σε διεθνείς επιχειρήσεις διαχείρισης κρίσεων αναβαθμίζουν τον ρόλο τους διεθνώς (έχουν καταφέρει να βρίσκονται στις 20 χώρες με τη μεγαλύτερη συνεισφορά σε διεθνείς επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης, όπως φαίνεται στο Παράρτημα/ Γράφημα 3).

Όπως αναλύθηκε παραπάνω, υπάρχουν διάφοροι κρίσιμοι παράγοντες που επιβάλλουν σε μετασχηματισμό τις ΕΔ μιας χώρας, αλλάζοντας τη δομή τους. Αυτό συνεπάγεται την αλλαγή της οργανωσιακής τους κουλτούρας, προκειμένου να μπορούν να ανταποκριθούν στα νέα δεδομένα αυτού του μετασχηματισμού. Αμφίδρομα, οι αλλαγές στην κουλτούρα που μπορεί να προέρχονται λόγω της αλληλεπίδρασης με εξωτερικούς παράγοντες (όπως οι ΕΔ άλλων χωρών), μπορούν να προκαλέσουν την ανάγκη μετασχηματισμού, προκειμένου να υιοθετηθούν επιτυχημένα πρότυπα.

Προτάσεις (μαθήματα και επισημάνσεις)

Η χώρα μας πρέπει να επανεξετάσει τη πολιτική της σχετικά με μια πιο ενεργή συμμετοχή σε διεθνείς επιχειρήσεις, εφόσον συμφωνεί με την ηθική διάσταση ως προς την αναγκαιότητα αυτών των επιχειρήσεων. Γενικότερα όμως πρέπει να επιδιώξει μια πιο διευρυμένη συμμετοχή σε διεθνείς θεσμούς (ΝΑΤΟ, ΟΗΕ), οι οποίοι διαμορφώνουν πολιτικές και επηρεάζουν τη λήψη αποφάσεων των ισχυρών κρατών.

Η Ελλάδα διαθέτει ισχυρές συμμαχίες και διεθνείς συνεργασίες, που έχουν ενδυναμωθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια. Επίσης διατηρεί ισχυρές ΕΔ για την αποτροπή ενδεχόμενης απειλής, αλλά και για εξασφάλιση επιτυχούς αποτελέσματος σε περίπτωση πολεμικής σύγκρουσης. Παράλληλα όμως, προκειμένου να «εξαργυρώσει» τις αμυντικές της δαπάνες, εκμεταλλευόμενη τις σύγχρονες δυνατότητες που διαθέτει, πρέπει να επιδιώκει τη συνεχή αναβάθμιση της διεθνούς θέσης της, μέσω της ενεργούς στρατιωτικής διπλωματίας και μέσω της συμμετοχής της σε διεθνείς στρατιωτικές δραστηριότητες. Επιπρόσθετα, η διεθνής συνεργασία, μέσω της αλληλεπίδρασης και της ενασχόλησης με πρότυπες διαδικασίες, θα συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας συνεχώς βελτιούμενης οργανωσιακής κουλτούρας των ΕΔ της χώρας.

Η χώρα μας διαχρονικά αντιμετωπίζει παρόμοιες προκλήσεις ασφαλείας κυρίως με τη Φινλανδία, αλλά και με τη Σουηδία, λόγω της επεκτατικής – αναθεωρητικής πολιτικής της Τουρκίας και της Ρωσικής Ομοσπονδίας αντίστοιχα. Η Ελλάδα μαζί με τις χώρες αυτές, μπορούν να υιοθετήσουν μια κοινή επωφελή στάση εντός των θεσμών της ΕΕ, ενισχύοντας τη θέση τους απέναντι στις απειλές των γειτόνων τους.

Η πολυπλοκότητα του νέου περιβάλλοντος ασφαλείας και οι αναδυόμενες υβριδικές απειλές επιβάλλουν στις ΕΔ της Ελλάδας να προχωρήσουν στο εγγύς μέλλον σε μετασχηματισμό. Οι αλλαγές στη δομή θα αφορούν στην κατάργηση ενδιάμεσων κλιμακίων διοίκησης για ταχύτερη λήψη αποφάσεων και μεταβίβαση εντολών - διαταγών, ενώ η νέα δομή θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από ευελιξία και ταχύτητα αντίδρασης.

Οι νέες προκλήσεις ασφαλείας επιβάλλουν, όχι μόνο τις ΕΔ αλλά και τους συναρμόδιους φορείς του κράτους, να λειτουργούν συντονισμένα στο πλαίσιο μιας ολιστικής προσέγγισης για την αντιμετώπιση και διαχείριση κρίσεων. Η εμπλοκή διαφορετικών κρατικών φορέων απαιτεί την υιοθέτηση κοινής κουλτούρας, κάτι που μπορεί να επιτευχθεί με την κοινή εκπαίδευση και την εξάσκηση όλων των εμπλεκόμενων.

Το πρόβλημα της συνεχώς μειούμενης δύναμης κληρωτών, λόγω της γήρανσης του πληθυσμού της χώρας, μπορεί να αντιμετωπισθεί όχι μόνο με την αύξηση της θητείας, αλλά και με τη στράτευση των γυναικών, σύμφωνα με τα

πρότυπα της Νορβηγίας. Οι γυναίκες θα μπορούν να υπηρετούν εθελοντικά, με την παροχή κινήτρων και αφού επιλεγούν βάσει συγκεκριμένων κριτηρίων.

Οι νέοι αξιωματικοί θα πρέπει να είναι προετοιμασμένοι κατάλληλα για να αντιμετωπίσουν διάφορες προκλήσεις σε πολύπλοκα επιχειρησιακά περιβάλλοντα. Είναι ανάγκη από την αρχή της στρατιωτικής τους πορείας να αναπτύξουν ηγετικές ικανότητες και δεξιότητες ακολουθώντας συγκεκριμένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα, όπως εφαρμόζεται στη Νορβηγική Στρατιωτική Ακαδημία.

Πηγές – Βιβλιογραφία

Πηγές

A' Αρχεία

Government's Defence Report, Government of Finland, 16 February 2017.

Government Report to Parliament 1/1997, Security Trends in Europe and the De-fence of Finland, "The Use of Advanced Technology for Military Purposes is a Powerful Factor in Shaping the Development of Armed Forces and the Practice of Warfare", Helsinki.

Norwegian Atlantic Committee, (1988), The Military Balance in Northern Europe: 1987–1988, Oslo.

Norwegian Ministry of Defence (2009), Capable Force - Strategic Concept for the Norwegian Armed Forces, Oslo.

B' Νόμοι – Διαταγές – Κανονισμοί

Final Decision on MC 14/3 (1968) - Overall Strategic Concept for The Defense of the North Atlantic Treaty Organization Area, NATO.

Forsvarsstaben (2007), Forsvarets Fellesoperative Doktrine (Norwegian Armed Forces Joint Operational Doctrine). Oslo: Forsvarsstaben.

Forsvarsstaben (2012), Forsvarssjefens Grunnsyn på ledelse i Forsvaret (The Norwegian Chief of Defense's Fundamental View on Leadership in the Norwegian Armed Forces), Oslo: Forsvarsstaben.

Kokonaisarvio Puolustusvoimauudistuksesta Valmistunut, Ministry of Defence of Finland, 31 October 2016.

Γ' Ιστοσελίδες

Finland's Military History from the 12th to the 21st Centuries - https://puolustusvoimat.fi/documents/2035424/3383868/English_17.pdf/0d14ea93-1de7-4777-8479-04b84ddf458f

Norwegian Volunteers in the Wehrmacht in WWII <https://www.feldgrau.com/ww2-german-wehrmacht-norwegian-volunteers/>

<https://www.researchgate.net>

https://www.stat.fi/til/vrm_en.html

<https://data.worldbank.org>

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Λάζος Ευθύμιος (2019). Το δόγμα ολοκληρωτικής άμυνας της Σουηδίας.

Μπουραντάς, Δ. (2002) Μάνατζμεντ – Θεωρητικό Υπόβαθρο, Σύγχρονες Πρακτικές, Αθήνα: Μπένου.

Ξενόγλωσση

Bjerga K. (2001), Sikkerhetspolitikk, militærstrategi og kommandoordning in Tam-nes R. (ed.): Kommandospørsmålet på flanken, Utviklingen i to formative perioder, IFS Info/ no 4.

Bollman Theis Anders (2020). Danish Defense Transformation and the Technopolitics of Relevant Military Contributions. Copenhagen : Scandinavian Journal of Military Studies.

Colin S. Gray (2005). Another Bloody Century, Future Warfare. London : Weidenfield and Nicholson.

Dalsjo Robert (2012). From Self Sufficiency to Solidarity : The Transformation of Sweden’s Defense and Security Policies. Swedish Defense Research Agency.

Daugbjerg Mads – Sorensen, Refslund Birgitte (2017). Becoming a Waring Nation: The Danish “Military Moment” and its Repercussions. Copenhagen : Routledge.

Deutsch, K. (1957), Political Community and the North Atlantic Area, Princeton: Princeton University Press.

Forss, S. Kiiianlinna, L. Inkinen P. & Hult, H. (2013) The Development of Russian Military Policy and Finland, Helsinki: National Defence University of Finland.

Gotkowska Justyna (2021). Sweden’s Security : The Long Way Towards Total Defence. Warsaw : OSW.

Heier, T. (2005) Influence and Marginalisation - Norway’s Adaptation to US Transformation Efforts in NATO, 1998–2004, University of Oslo.

International Institute for Strategic Studies, The Military Balance 1990–1991 (London: Brassey’s for the International Institute for Strategic Studies, 1990).

Jeppson Tommy (2009). Swedish Military Transformation and the Nordic Battle Group – For What and Towards What? Kungl Krigsvetenskapsakademiens Handlingar Tidskrift.

Johnson, A. Hove, K. & Lillekvelland, T. (2015) Country survey: Military expenditure and defence policy in Norway 1970- 2013, Kjeller: Norwegian Defence Research Establishment.

Kagan Robert (2008). The Return of History and the End of Dreams. New York: Knopf.

Klenberg, J. (2007), Suomen Sotilaspoliittinen Asema Kylmän Sodan Aikana, Rannikon Puolustaja.

Lavery, J. (2003) All of the president's historians – The debate over Urho Kekkonen, 75(3), Helsinki: Scandinavian Studies.

Leinonen, M. Nikkanen, R. & Otonkorpi-Lehtoranta, K. (2018) Organizational Change and Employee Concerns in the Finnish Defence Forces, Helsinki: Nordic Journal of Working Life Studies.

Lingdren Fredrik, Odlund Ann (2017). Total Defence at the Crossroads.

Michel, L. (2011) Finland, Sweden and NATO: From 'Virtuals' to Official Allies?, Strategic Forum - National Defense University.

Ole Boe, (2014). Developing leadership skills in Norwegian military officers: Leadership proficiencies contributing to character development and officer competency, 5th World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, WCLTA, Oslo, Norway.

Petersen Klaus (2020). The Welfare Defense : Military Security and Social Welfare in Denmark from 1848 to the Cold War. Copenhagen : SSOAR.

Prebensen, C. (1999) NATO 50 år - Norsk Sikkerhetspolitikk med NATO Gjennom 50 år, Oslo: Den Norske Atlanterhavskomiteé.

Raitasalo, J. (2010) Reconstructing Finnish Defence in the Post-Cold War Era, Helsinki: National Defence University.

Riste, O. (1979) London Regjeringa: Norge i Krigsalliansen 1940–1945 - vol. 2, Oslo: Universitetsforlaget.

Saxi, H. (2010), Norwegian and Danish Defence Policy - A Comparative Study of the Post-Cold War Era, Oslo: Norwegian Institute for Defence Studies.

Sæveraas, T. & Henriksen, K. (2007), Et militært universalmiddel? Amerikansk "Maneuver Warfare" og norsk doktrineutvikling, (Files on Defence and Security, no. 1), Oslo: Norwegian Institute for Defence Studies.

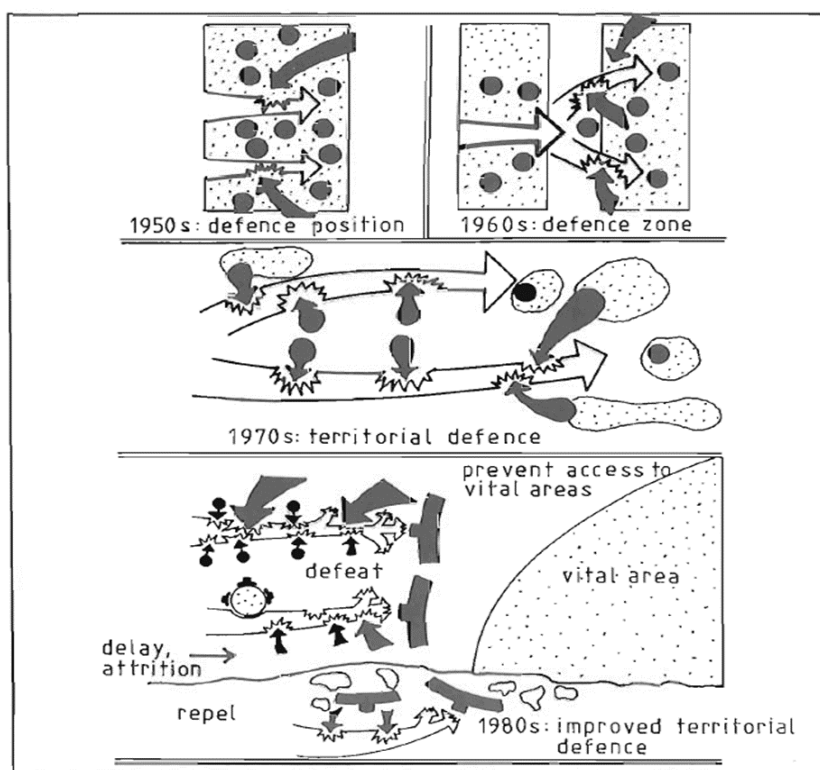
Solli, A. (1992), The Army: the future, *στο* Defence Forces of Norway, ed. T. D. Bridge & A. K. Slade, Devon: Tavistock AQ & DJ Publications.

Szymański, P. (2018), *With Russia Right Across the Border - Finland's security policy*, Warsaw: Ośrodek Studiów Wschodnich.

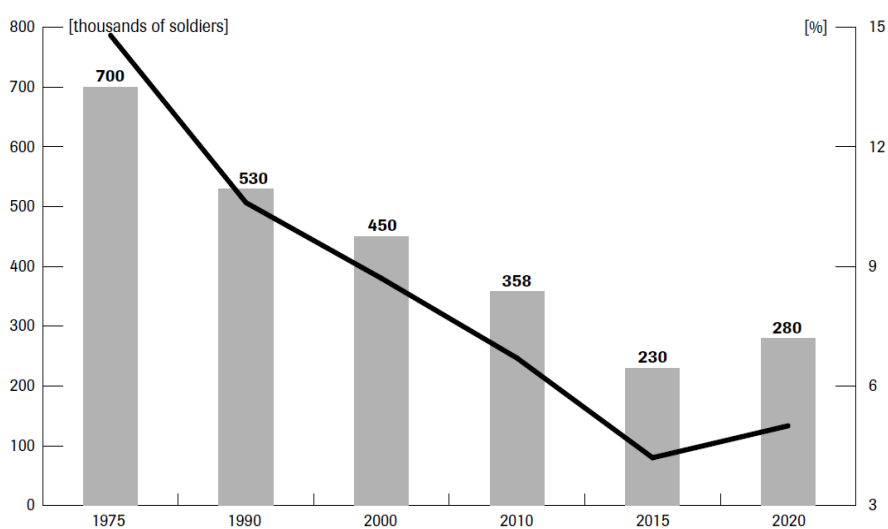
Tamnes, R. (1985) *Norway's Struggle for the Northern Flank 1950–1952 στο Olav Riste: Western Security. The Formative Years*, Oslo: Universitetsforlaget.

Visuri, P. (1990), *Evolution of the Finnish Military Doctrine 1945-1985*, Helsinki: War College.

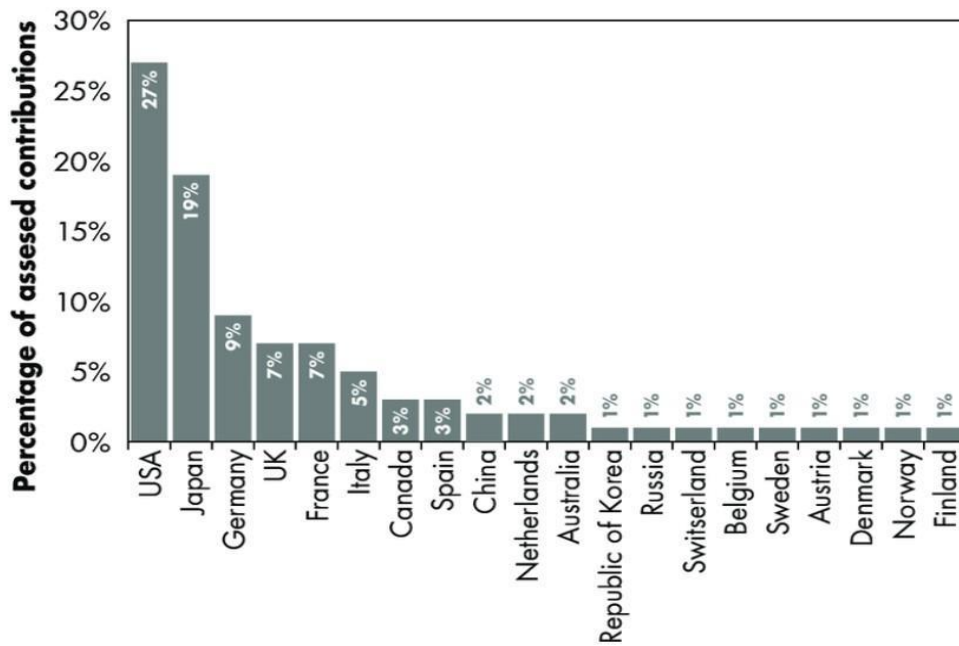
Παράρτημα

Γράφημα 1: Η εξέλιξη του αμυντικού δόγματος της Φινλανδίας από το 1950 έως το 1980 - Πηγή: Visuri, P. (1990), *Evolution of the Finnish Military Doctrine 1945-1985*, Helsinki: War College

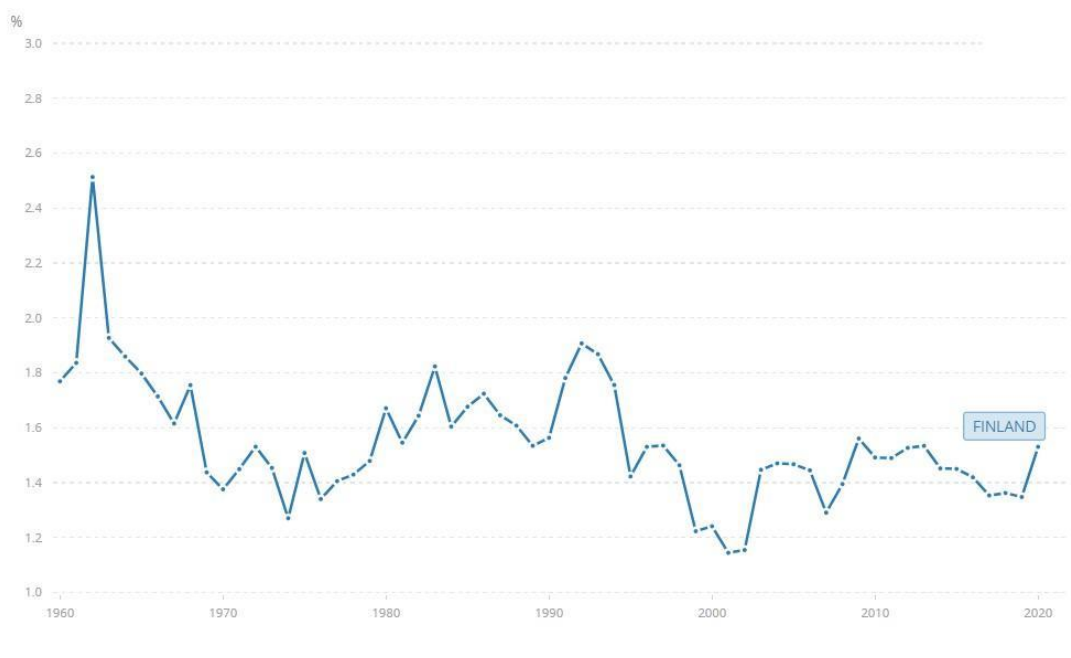

Γράφημα 2: Η ισχύς των ΕΔ της Φινλανδίας σε καιρό πολέμου, σε χιλιάδες στρατιώτες και ως ποσοστό του πληθυσμού. Πηγή: https://www.stat.fi/til/vrm_en.html

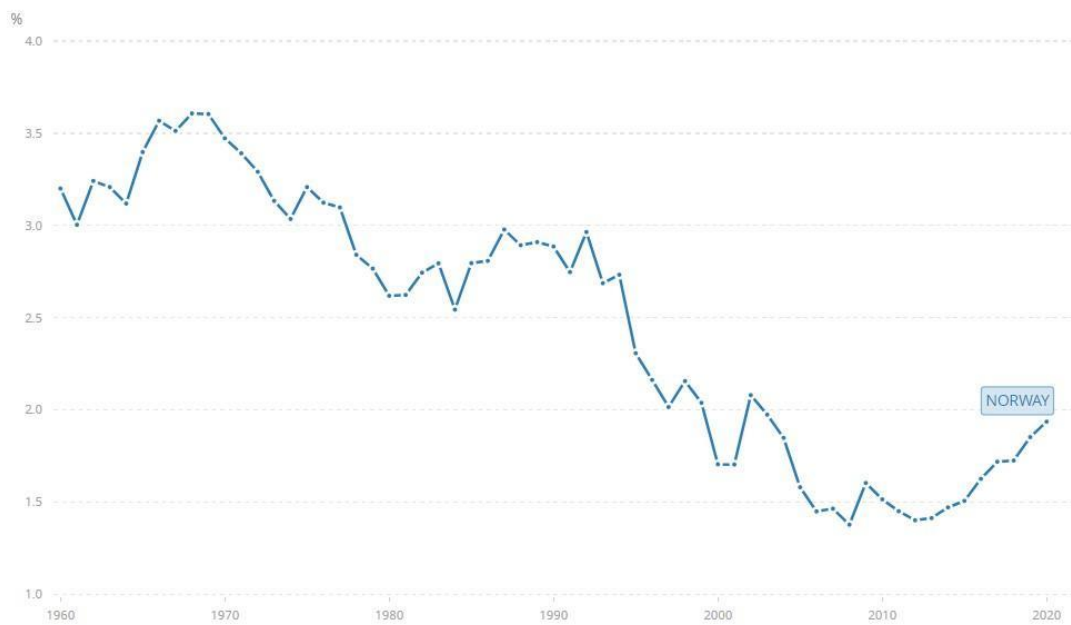
Γράφημα 3: Οι 20 χώρες με τη μεγαλύτερη συνεισφορά σε διεθνείς επιχειρήσεις διατήρησης της ειρήνης παγκοσμίως (η Νορβηγία και η Φινλανδία βρίσκονται στην 19η και 20η θέση αντίστοιχα) (Ιανουάριος 2007).

Πηγή: <https://www.researchgate.net/>

Γράφημα 4: Αμυντικές δαπάνες Φινλανδίας από το 1960 ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Πηγή: <https://data.worldbank.org>

Γράφημα 5: Αμυντικές δαπάνες Νορβηγίας από το 1960 ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Πηγή: <https://data.worldbank.org>